

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Michaela Kosinková

Ohledání místa mimořádné události

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Mgr. Marek Dvořák, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 03. 10. 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 131 726 znaků včetně mezer.

V Praze dne 3. 10. 2024

Michaela Kosinková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu své diplomové práce JUDr. Mgr. Marku Dvořákovi, Ph.D., za jeho odborné vedení a především ochotu a vstřícný přístup při zpracování této práce. Dále děkuji za spolupráci příslušníku výjezdové skupiny Služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR, který si přál zůstat nejmenován. Stejně tak děkuji mjr. Bc. Pavlovi Zavřelovi, vedoucímu pracoviště zjišťování příčin vzniku požárů Hasičského záchranného sboru hl. m. Prahy, za cenné rady a ochotu při spolupráci. Největší poděkování patří mé rodině a přátelům, kteří mi byli v průběhu celého studia velkou oporou.

Obsah

Úvod.....	1
1 Mimořádná událost	2
1.1 Pojem mimořádná událost.....	2
1.2 Integrovaný záchranný systém.....	5
1.3 Kategorizace mimořádných událostí.....	6
2 Specifika vyšetřování mimořádných událostí	8
2.1 Způsoby páchání a utajování, specifika předmětu vyšetřování	8
2.2 Kriminální situace, pachatel a jeho motiv	10
2.3 Typické stopy	11
2.4 Zvláštnosti podnětů k vyšetřování	13
2.5 Typické vyšetřovací situace	13
2.6 Plánování a organizace vyšetřování mimořádných událostí, vyšetřovací verze	14
2.7 Mezinárodní spolupráce při vyšetřování požárů	15
3 Místo činu a místo mimořádné události	16
3.1 Místo činu	16
3.2 Místo trestného činu, místo nálezu a místo zjištění	18
3.3 Místo události a místo mimořádné události	18
4 Teorie ohledání místa	20
4.1 Ohledání: pojem, cíl a význam	20
4.2 Druhy ohledání.....	21
4.3 Subjekty ohledání.....	23
4.3.1 Role vyšetřovatelů HZS při zjišťování příčin vzniku požáru.....	24
4.4 Základní zásady ohledání.....	26
4.5 Ohledání místa činu v českém právním řádu	27
5 Průběh ohledání místa mimořádné události	29
5.1 Kriminalistické ohnisko, požárnícké ohnisko, laické ohnisko.....	30
5.2 Taktika ohledání místa mimořádné události	31
5.3 Prvotní opatření na místě mimořádné události.....	32
5.4 Příprava ohledání místa mimořádné události.....	34
5.5 Postup při vlastním ohledání místa mimořádné události	34
5.6 Činnost po ohledání, hodnocení průběhu a výsledků ohledání.....	38
6 Dokumentace ohledání místa mimořádné události	40
6.1 Protokol o ohledání	42
6.2 Obrazová dokumentace.....	43
6.2.1 Fotodokumentace	43
6.2.2 Videodokumentace	45
6.2.3 Moderní obrazová dokumentace	45
6.3 Topografická dokumentace	47
6.4 Dokumentace HZS	48
Závěr.....	49
Seznam použitých zdrojů.....	1
Seznam použité literatury	1
Seznam použitých odborných článků	2
Seznam použitých internetových zdrojů.....	3
Seznam použitých právních předpisů	4
Seznam jiných zdrojů	4
Abstrakt.....	6
Abstract	7

Úvod

Mimořádné události, ať už se jedná o požáry, výbuchy, přírodní katastrofy, havárie v průmyslových provozech nebo jiné obdobné situace, jsou každodenní, neoddelitelnou a především přirozenou součástí existence každého lidského společenství. Nelze se jich nikdy úplně vyvarovat, i přestože pro společnost představují mnohdy velkou překážku poklidného soužití. Můžeme se ovšem pokusit omezit jejich četnost, když informace zjištěné při uplynulých mimořádných událostech aplikujeme při prevenci, nebo snížit jejich negativní dopady, pokud při jejich propuknutí budeme jednat rychle a efektivně. Jedním z klíčových aspektů zvládnání těchto mimořádných událostí je správné, efektivní a úplné ohledání místa, kde k nim došlo. Tento proces má zásadní význam jak pro zajištění důkazů, tak pro vyhodnocení situace a její následné řešení. Precizní ohledání místa mimořádné události je prvním krokem k úspěšnému vyšetření její příčiny, a tím pádem i k ochraně zdraví, životů i majetku při budoucích mimořádných událostech.

Primárním cílem této diplomové práce je zmapovat postupy a metody vyšetřovatelů ať již z řad policejního orgánu nebo hasičského záchranného sboru při ohledání míst mimořádných událostí a popsat je v jediném komplexním textu. Mým úkolem bude zaměřit se především na rozdíly mezi „prostým“ ohledáním místa činu a ohledáním místa mimořádné události. Dalším cílem bude zhodnotit, zda je právní úprava problematiky dostatečná nebo naopak příliš úzká.

Diplomová práce je rozdělena do šesti kapitol. K dosažení výše stanovených cílů je samozřejmě nutné v první řadě definovat základní pojem „*mimořádná událost*“ a kategorizovat jednotlivé druhy mimořádných událostí. Ve druhé kapitole představím specifika vyšetřování mimořádných událostí a ve třetí kapitole definuji pojmy jako „*místo činu*“, „*místo trestného činu*“, „*místo mimořádné události*“ a pojmy související. Čtvrtá kapitola obsahuje teoretické aspekty ohledání místa. V ní představím ohledání jako procesní úkon, stanovím druhy ohledání, základní zásady a subjekty. Jádrem práce je kapitola pátá. Ta je věnována detailnímu popisu procesu ohledání místa mimořádné události. Kapitola šestá pak doplňuje předchozí kapitolu a představuje možnosti dokumentace ohledání místa mimořádné události.

I přestože se pokusím postup ohledání místa mimořádné události popsat co nejvěrněji a do co největšího detailu, nelze k této práci přistupovat dogmaticky. Každá mimořádná událost se od další liší v nespočetném množství faktorů, a ke každé je třeba přistupovat individuálně právě s ohledem na tyto odlišnosti. Vzhledem k tomu, že není ani v mých silách, ani v možnostech této práce popsat postup, který by mohl být použit při ohledání každé mimořádné události, budu jej ilustrovat na ohledání místa požáru.

1 Mimořádná událost

1.1 Pojem mimořádná událost

Mimořádná událost je velmi závažnou situací, která může mít mnoho podob. Typicky se jedná o nežádoucí událost, která ovlivňuje životy dotčených lidí často až nepředstavitelným způsobem a může způsobovat následky obrovských rozměrů. Mimořádné události postihují každou oblast lidského soužití, od požárů jednotlivých domácností, které ovlivňují život pouze malé skupiny osob, i když výrazně negativně, přes větší nehody ohrožující plynulý chod regionální infrastruktury, až po velké průmyslové havárie s přeshraničním dopadem.

Na vymezení pojmu mimořádná událost lze nazírat několika pohledy. V současném právním řádu nalezneme různé definice ve vícero právních předpisech, přičemž každá z nich se od těch dalších v menší či větší míře odlišuje. I přestože má určité nedostatky, je z hlediska této práce důležitá definice mimořádné události dle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů (dále jako „zákon o IZS“). Ten pojem mimořádná událost zná jako *„škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.“*¹ V rámci odborné veřejnosti se ovšem ozývají kritické názory, které tuto definici označují jako neúplnou, jelikož nezahrnuje situace vážného a povětšinou dlouhodobého narušení infrastruktury společnosti, které ale nesplňují veškeré výše uvedené znaky, a pod pojem tak nespádají. Takové situace jsou také výjimečnými škodlivými událostmi, mohou být vyvolané činností člověka nebo přírodními vlivy a mohou vyžadovat součinnost složek integrovaného záchranného systému (dále jako „IZS“) při provádění různých likvidačních či pomocných prací, ale neohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí přímo, zato ovšem ohrožují poklidné soužití společnosti. Mezi takové situace můžeme řadit například dlouhodobý výpadek elektrického proudu, selhání dodávek pitné vody, základních potravin nebo jiných nezbytných surovin.²

Pojem mimořádná událost zná i zákon č. 266/1994 Sb., zákon o dráhách, který mimořádnou událost definuje jako *„nehodu nebo incident, ke kterým došlo v souvislosti s provozováním drážní dopravy nebo pohybem drážního vozidla na dráze nebo v obvodu dráhy a které ohrozily nebo narušily bezpečnost drážní dopravy, bezpečnost osob, bezpečnou funkci*

¹ Zákon o IZS, § 2, písm. b).

² ŘÍHA, Josef. Kritická infrastruktura a riziko mimořádné události. Online. *Urbanismus a územní rozvoj*. 2007, roč. 10, č. 4/2007, s. 48. ISSN 1212-0855. Dostupné z: https://old.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2007/2007-04/08_kriticka.pdf. [cit. 2023-12-15].

staveb nebo zařízení, nebo životní prostředí“.³ Veskrze se tak jedná o obdobu definice mimořádné události tak, jak ji zná zákon o IZS, ovšem aplikovaný na situace, které nastávají v drážní dopravě. V obdobném duchu se v zákoně č. 263/2016 Sb., atomovém zákoně ve znění pozdějších předpisů, vyskytuje pojem radiální mimořádná událost. Jedná se o takovou událost, „*kteřá vede nebo může vést k překročení limitů ozáření a která vyžaduje opatření, jež by zabránila jejich překročení nebo zhoršování situace z pohledu zajištění radiální ochrany*“.⁴

Termín mimořádná událost lze také chápat několika dalšími způsoby. Teorie krizového řízení chápe mimořádnou událost jako „*procesy, které jsou svou povahou, průběhem a výsledkem mimo normy běžného chápání*“, přičemž zároveň stanoví minimální procento odchylky mimořádného jevu od předpokládaného standardního stavu pro to, aby byl mimořádný jev klasifikován jako mimořádná událost. V tomto smyslu tak může být mimořádná událost událostí negativní, ta způsobuje sociálnímu systému určitou ztrátu, nebo pozitivní, s přínosem pro společnost.⁵ Tento význam je ovšem dle mého názoru chápán příliš doslovně z jazykového hlediska a je tak mnohem širší, než jak jej chápe zákon o IZS, a pro potřeby této práce irelevantní.

Mimořádnými událostmi jsou tedy takové události, v jejichž průběhu došlo nebo alespoň mohlo dojít k rozsáhlým škodám na majetku, újmě na kvalitě životního prostředí, k ohrožení životů a zdraví osob nebo dokonce jejich zranění či smrti. Vznikají v důsledku živelních pohrom, havárií, nezákonného jednání osob, ohrožení infrastruktury, vnitřní bezpečnosti a ekonomiky nebo různými nákazami a rozšiřováním chorob. Často se odehrávají v relativně krátkém časovém úseku. V definici je stanoveno, že se řeší v rámci záchranných a likvidačních prací, tedy ucelenými postupy složek integrovaného záchranného systému. Záchrannými pracemi je dle zákona o IZS činnost sloužící k odvrácení nebo omezení bezprostředního rizika a vedoucí k přerušení příčin mimořádné události, likvidačními pracemi se pak rozumí činnosti vedoucí k odstranění následků způsobených mimořádnou událostí.⁶ Charakteristickým rysem mimořádné události je její široký rozsah, ať již v hodnotě způsobené materiální škody, ve škodách na lidských životech a zdraví nebo i třeba v rozsahu postižené oblasti. Mimořádnou událostí ovšem můžeme chápat i takovou událost, která nedosahuje výše

³ Zákon č. 266/1994 Sb., zákon o drahách ve znění pozdějších předpisů. § 49 odst. 1.

⁴ Zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon ve znění pozdějších předpisů. § 4 odst. 1 písm. a).

⁵ VEVERKA, Ivan. *Vybrané kapitoly krizového řízení pro záchranářství*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003. ISBN 80-7251-126-2, s. 61.

⁶ Zákon o IZS, § 2, písm. c), d).

popsané intenzity či škodlivosti, ale vzhledem k mezinárodní, politické, ekologické, hospodářské nebo jiné závažné situaci je potřeba ji za mimořádnou považovat.⁷

Škodu vzniklou v souvislosti s mimořádnou událostí můžeme dělit na škodu nahraditelnou či nenahraditelnou a přímou či nepřímou. Mezi nahraditelné škody řadíme ty, které lze vyčíslit a jejich hodnotu vlastníku poškozeného majetku nahradit, nenahraditelnou škodou mohou být škody na lidském životě či zdraví nebo škoda na uměleckých dílech či jiných kulturních památkách. Přímou škodou je škoda, která vznikla přímo v důsledku mimořádné události, např. spálené vybavení domácnosti při požáru bytu. Nepřímá škoda, zvaná také následná, naopak vzniká až následně po zahájení záchranných a likvidačních prací. Nepřímou škodou je například vytopení bytu v nižším patře domu pod bytem, ve kterém požár propukl a byl uhašen. Výše přímé škody je zpravidla nižší než výše následné škody.⁸

S pojmem mimořádné události souvisí také pojem krizová situace, upravený v § 2 písm. b) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (dále jako „krizový zákon“). Dle tohoto zákona je krizovou situací mimořádná událost podle zákona o IZS, narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen krizový stav, tj. stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu.⁹ Mimořádná událost tedy může být za určitých podmínek také krizovou situací. Na rozdíl od mimořádné události, jenž není krizovou situací, a kterou jsou složky integrovaného záchranného systému schopné vyřešit za použití standardních postupů, vyžaduje řešení krizové situace vyhlášení krizového stavu dle krizového zákona, případně na základě ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, a často i následný zásah do práv a svobod obyvatel (např. evakuace z postiženého území, zákaz vstupu a pohybu osob na vymezená místa, aj.).¹⁰

Mezi mimořádné události řadíme povodně, sesuvy půdy, tornáda, bouře a jiné silné meteorologické jevy, epidemie, rozsáhlejší dopravní nehody, především železniční nebo letecké, průmyslové havárie, důlní neštěstí, výbuchy plynu či munice nebo rozsáhlejší narušení dopravní, informační či technické infrastruktury a inženýrských sítí. Významnými mimořádnými událostmi, které se v České republice odehrály v blízké minulosti, jsou například povodně z let 1997, 2002 a 2024, výbuchy muničních skladů ve Vrběticích (2014), únik

⁷ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-36-9, s. 405.

⁸ KONRÁD, Zdeněk; PORADA, Viktor; STRAUS, Jiří a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-859-4, s. 282.

⁹ Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. § 2 písm. b).

¹⁰ HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. *Nejčastější otázky: Krizové řízení*. Online. Dostupné z <https://www.hzscr.cz/clanek/nejcastejsi-otazky.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>. [cit. 2023-11-27]

toxických látek do řeky Bečvy (2020), propuknutí epidemie onemocnění covid-19 (2020), tornádo s krupobitím na Břeclavsku a Hodonínsku (2021), lesní požár v Národním parku České Švýcarsko (2022) nebo v posledních letech stále častější propukání epizootie ptačí chřipky.

Typickými a nejčastěji se vyskytujícími mimořádnými událostmi, které splňují znaky obsažené v definici dle zákona o IZS, a které si také většina z nás pod pojmem mimořádná událost představí, jsou požáry, kterých jen za rok 2023 vzniklo na území České republiky 17 758.¹¹ Požárem je dle vyhlášky Ministerstva vnitra č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci), každé nežádoucí hoření, při kterém došlo k usmrcení či zranění osob nebo zvířat nebo ke škodám na materiálních hodnotách nebo životním prostředí nebo nežádoucí hoření, při kterém byly tyto hodnoty bezprostředně ohroženy.¹² Výkladů pojmu požár můžeme nalézt ovšem několik. Chmelík jej definuje jako každý oheň, kterým je způsobena škoda na majetku nebo kterým bylo vyvoláno obecné ohrožení.¹³ Tato definice ovšem není dle mého názoru dostatečně přesná. Autor odkazuje na trestný čin obecné ohrožení dle § 179 a § 180 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona¹⁴ (dle znění tohoto zákona platného k datu vydání výše zmíněné odborné publikace) a zároveň k němu znovu přidává a zdůrazňuje znak škody na majetku. Znak škody na majetku je tak duplikován, zato ale nejsou výslovně znovu zmíněny jiné možné následky požáru, i ty závažnější, jako například ohrožení života a zdraví osob. Jiné znaky, které požáry obvykle nesou, ohrožení života a zdraví zvířat nebo ohrožení či poškození životního prostředí, nejsou v této definici vůbec obsaženy. Proto je dle mého názoru vhodnější použití definice dle vyhlášky Ministerstva vnitra. Jak jsem již zmínila, požár je typickou mimořádnou událostí, splňuje veškeré znaky, které zákon o IZS obsahuje, a jedná se o nejčastější mimořádnou událost, se kterou se již alespoň z doslechu bohužel setkal každý z nás. Z tohoto důvodu budu v této práci ilustrovat ohledání místa mimořádné události právě na požárech.

1.2 Integrovaný záchranný systém

Při záchranných pracích a následné likvidaci a vyšetřování mimořádné události je vzhledem k často velmi širokému rozsahu a ohromným škodám nutné zapojit více

¹¹ MINISTERSTVO VNITRA – GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU ČR. Statistická ročenka Hasičského záchranného sboru České republiky 2023. 112: *odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. 2024, ročník XXIII, číslo 3/2024, s. 4. ISSN 1213-7057. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/statisticke-rocenky-hasickeho-zachranneho-sboru-cr.aspx> [cit. 2024-09-11].

¹² Vyhláška Ministerstva vnitra č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci), § 1 písm. m).

¹³ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*, op. cit., s. 409.

¹⁴ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, § 179 a § 180.

bezpečnostních a záchranných složek státu. Právě vzhledem k objemu škod či rozsahu poškozené oblasti a následnému velkému množství osob pohybujících se na místě mimořádné události mohou být záchranné a likvidační práce a následné vyšetřování události neefektivní, popřípadě mohou být v důsledku neopatrného a nekoordinovaného jednání úplně zmařeny. Cílem IZS je zamezit tomuto vzájemnému přebírání působnosti nebo naopak vysoce nežádoucímu opomenutí vykonání některých činností tím, že stanovuje rozsah působnosti složek IZS při zásahu u rozsáhlejších mimořádných událostí.

Integrovaný záchranný systém upravuje zákon o IZS, jehož § 2 písm. a) definuje pojem jako koordinovaný postup složek IZS při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací. IZS je tedy souborem vztahů, formalizovaných postupů a pravidel spolupráce zacílených na ochranu osob a majetku při mimořádných událostech a při jejich likvidaci.

Složky IZS dělíme na složky základní a ostatní. Základními složkami IZS jsou Hasičský záchranný sbor ČR (dále také jako „HZS“), jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany, poskytovatelé zdravotnické záchranné služby a Policie České republiky (dále také jako „PČR“). Při ochraně obyvatelstva a následné likvidaci mimořádné události ale IZS upravuje také postup spolupráce ostatních bezpečnostních a záchranných složek, ozbrojených sil, orgánů veřejného zdraví nebo i neziskových organizací a sdružení občanů, která lze k záchranným a likvidačním pracím využít.¹⁵

Na místě zásahu, tj. v prostoru předpokládaných účinků mimořádné události, při záchranných a likvidačních pracích, je činnost složek IZS koordinována pod vedením velitele zásahu, kterým je zpravidla velitel jednotky požární ochrany, tedy příslušník HZS.¹⁶

1.3 Kategorizace mimořádných událostí

V současnosti existuje několik způsobů dělení mimořádných událostí. Primární kategorizací je rozdělení na základě jejich příčiny a původu, a to na přírodní (naturogenní), jejichž původ sledujeme v přirozených procesech v životním prostředí, a antropogenní, způsobené člověkem a společností. Přírodní mimořádné události pak můžeme dále dělit na živelní pohromy, tedy abiotické mimořádné události (např. sesuvy půdy, povodně), a hromadné nákazy, biotické mimořádné události (např. epidemie). U antropogenních mimořádných událostí pak můžeme stanovit několik různých kategorií. Můžeme rozlišovat provozní havárie a havárie spojené s infrastrukturou (např. průmyslové havárie, požáry, výbuchy), vnitrostátní

¹⁵ Zákon o IZS, § 2 písm. a), § 4 odst. 1 a 2.

¹⁶ Zákon o IZS, § 19.

společenské a sociální krize (např. narušení funkčnosti dopravní či informační infrastruktury, narušení dodávek pitné vody či potravin) nebo mimořádné události zapříčiněné mezinárodním válečným konfliktem.¹⁷

Druhou možností kategorizace je dělení dle intenzity mimořádné události, a to na tři kategorie: každodenní události; katastrofy a krizové (nouzové) situace; a ozbrojený konflikt. Každodenní události se vyznačují malým počtem zraněných či usmrcených osob nebo malou škodou na majetku a většinou nemají žádný dopad na infrastrukturu společnosti. Jedná se o požáry běžného rozsahu, havárie inženýrských sítí nebo rozsáhlejší dopravní nehody. Katastrofy a krizové situace jsou mimořádné události většího rozsahu, při nichž často dochází ke značnému narušení infrastruktury, k vysokým ztrátám na životech a zdraví obyvatelstva nebo obrovským hmotným škodám. Do této kategorie řadíme mohutné plošné požáry či povodně, nebo rozsáhlé havárie v průmyslu.¹⁸

Hasičský záchranný sbor nabízí zúžený způsob dělení mimořádných událostí, a to podle toho, při kterých mimořádných událostech zasahují jednotky požární ochrany:

- a) požáry;
- b) dopravní nehody;
- c) úniky nebezpečných chemických látek a úniky ropných produktů;
- d) technické havárie, technické pomoci, technologické pomoci a ostatní pomoci;
- e) radiační havárie a nehody;
- f) ostatní mimořádné události; a
- g) živelní pohromy a vlivy počasí.¹⁹

Toto zúžené dělení mimořádných událostí má ale význam pouze pro účely Hasičského záchranného sboru. Technickou, technologickou či ostatní pomocí, do nichž spadají činnosti jako vyproštění osob z výtahu nebo monitoring objemu průtoku vody ve vodních tocích bychom z materiálního hlediska, dle zákona o IZS, sotva mohli nazvat mimořádnou událostí.

¹⁷ VEVERKA, Ivan. *Výbrané kapitoly krizového řízení pro záchranářství*, op. cit., s. 67-74. a PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-741-2, s. 1116-1117.

¹⁸ VÍŠEK, Jiří. *Organizace záchranných činností v České republice*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2012. ISBN 978-80-7452-028-0, s. 11-12.

¹⁹ MINISTERSTVO VNITRA – GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU ČR. *Statistická ročenka Hasičského záchranného sboru České republiky 2022. 112: odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. 2023, ročník XXII, číslo 3/2023, s. 21, 59. ISSN 1213-7057. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/statisticke-rocenky-hasickeho-zachranneho-sboru-cr.aspx>. [cit. 2023-11-09].

2 Specifika vyšetřování mimořádných událostí

Vyšetřování každého druhu trestného činu nebo jiné události se od jiných ve velkém odlišuje a každé jednotlivé vyšetřování přináší svá úskalí. Na toto téma existuje nespočet literatury představující metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů. Přestože náplní této práce není popis metodiky vyšetřování mimořádných událostí, pro komplexnost zde alespoň naznačím její specifika.

Vyšetřování mimořádných událostí se od vyšetřování trestných činů liší v mnoha znacích. Již jsem uvedla, že mimořádné události mají často velmi rozsáhlé následky, ať již v množství napáchané škody, v závažnosti zásahu do životů dotčených lidí tak i do infrastruktury. Vyšetřování tak může být pro vyšetřovatele mnohdy obtížné, časově náročné a někdy i nebezpečné. Vyšetřování je vzhledem k níže uvedeným specifikům složité, a proto je v kterékoli fázi vyšetřování (často již od úplného počátku, včetně ohledání místa mimořádné události) běžné přizvání expertů a soudních znalců za účelem vypracování znaleckých posudků nebo poskytnutí odborných názorů. U vyšetřování tohoto typu události se jedná povětšinou o znalce z oboru požární ochrany, požární chemie, pyrotechniky a samozřejmě také kriminalistické defektoskopie, elektrotechniky, mechanoskopie, chemie a mnoha dalších oborů.²⁰

2.1 Způsoby páčání a utajování, specifika předmětu vyšetřování

Pod pojmem způsob páčání trestného činu se ukrývá systém souvisejících prvků páčání trestného činu pachatelem vyskytujících se před, v průběhu i po samotné činnosti vedoucí ke spáchání trestného činu, které nám říkají, jak pachatel čin, v našem případě požár, spáchal. Existuje celá řada nejrůznějších příčin vzniku mimořádných událostí. Primárně se ovšem dělí na mimořádné události způsobené úmyslně, způsobené z nedbalosti a způsobené nezaviněně.²¹

Mimořádné události mohou být způsobeny na základě úmyslného jednání osob, nejčastěji se jedná o žhářství. Prokazování úmyslně založené mimořádné události bývá složité, protože stopy jsou většinou nenávratně zničeny buď samotným požárem či výbuchem nebo následnými záchrannými a likvidačními pracemi. Při úmyslném zakládání požáru či výbuchu se využívají tzv. iniciátory, zařízení či jiné prostředky, které mají za cíl vyvolat mimořádnou událost. Iniciátory jsou často doplněny o zpoždovače, jiná zařízení, jejichž úkolem je zapnout

²⁰ HRIB, Nikolaj. *Metodika vyšetřování požárů, výbuchů a havárií*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-246-1, s. 25.

²¹ Tamtéž, s. 6-9, 17, 18.

se s časovým zpožděním tak, aby se sám pachatel z místa činu stihl vzdálit a zároveň proto, aby bylo těžší jej vypátrat. Pomoci k založení či rozšíření požáru také mohou různé chemické hořlaviny, např. benzín či nafta, oleje nebo alkoholy, které jsou snadno přístupné široké veřejnosti. Utajení mimořádné události je již ze své podstaty nemožné, její projevy jsou zjevné. Předmětem utajení v případě úmyslného páchání tedy není samotná mimořádná událost, ale právě její příprava, osoba pachatele a použití iniciátorů, na což je potřeba koncentrovat pozornost při vyšetřování. Poměrně často také dochází ke snaze pachatele simulovat objektivní příčinu vzniku požáru, kdy pachatel např. úmyslně vytvoří závadu na zařízení, které poté zkratuje a vyvolá požár.

Druhou skupinou jsou mimořádné události způsobené nedbalostním jednáním osob, a to konáním i opomenutím. O nedbalost se jedná v případě, že pachatel věděl, že mimořádnou událost jako negativní následek způsobit může, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že ji nezpůsobí, případně že nevěděl, že ji může způsobit, i když o tom vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl. Příčinou je často porušení bezpečnostních předpisů, požárních řádů či jiných obdobných norem a zásad. K požáru může vést také například opomenutí údržby či kontroly zařízení, zakládání ohniště v lese nebo vypalování trávy a listí. Významnou skupinu nedbalostních mimořádných událostí tvoří havárie v průmyslových nebo zemědělských výrobních či energetických zařízeních. Ty jsou často zapříčiněny právě zanedbáním kontrol či porušením norem o požární ochraně, montáži, provozu a údržbě strojů, provozu elektrických rozvodných či jiných sítí, přepravě a skladování hořlavých, výbušných a jedovatých látek nebo i třeba nedbalým zacházením s otevřeným ohněm. V rodinných a menších bytových domech bývají požáry zapříčiněny zanedbáním kontroly topných těles a komínů.²² Požáry a výbuchy bývají nejčastěji způsobovány právě nedbalostním jednáním.²³ Specifickou skupinou nedbalostních mimořádných událostí způsobených v domácnostech jsou požáry založené dětmi bez dozoru.

Často ovšem mohou mimořádné události vznikat bez jakéhokoli přičinění člověka, pouhou nešťastnou souhrou náhod, různými objektivními příčinami nebo jsou zapříčiněny vyšší mocí, povětrnostními vlivy nebo vzniklé na základě skryté vady v materiálu. Může se jednat například o požár po úderu blesku, rozsáhlou dopravní nehodu, která vznikla jako následek

²² CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*, op. cit, s. 419.

²³ Vizte statistiky obsažené ve statistických ročenkách Hasičského záchranného sboru České republiky z let 1991-2022. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/statisticke-rocenky-hasickeho-zachranneho-sboru-cr.aspx>. [cit. 2023-12-17].

náhlé poruchy zdraví u řidiče vozu metra, výbuch plynů odpařených z pohonných hmot v horkém počasí nebo také samovznícením zemědělských surovin.²⁴

V počáteční fázi vyšetřování je třeba ke všem mimořádným událostem přistupovat tak, jako by byly spáchané úmyslně. Při nedostatku informací tuto možnost nelze nikdy úplně vyloučit. U objasňování mimořádné události je vždy třeba zjistit a prokázat příčinu události a identitu osoby, která za vznik události nese odpovědnost, tedy příčinnou souvislost mezi jednáním osoby a mimořádnou událostí.²⁵

2.2 Kriminální situace, pachatel a jeho motiv

Kriminální situací je souhrn podmínek, charakteristika prostředí a čas, za nichž pachatel trestnou činnost realizuje. V případě úmyslného zakládání požárů může být kriminální situací v zásadě jakákoli situace. Pachatel, který se úmyslně rozhodl založit požár, jej může způsobit prakticky kdekoli a kdykoli, pokud je schopen překonat přirozené překážky, které mu mohou stát v cestě. U nedbalostního požáru je takovou kriminální situací např. nedostatečně zabezpečený objekt nebo nedodržování protipožárních řádů nebo jiných předpisů o bezpečnosti.

V případě, že v počáteční fázi vyšetřování vyplyne ze zjištěných informací skutečnost, že byla mimořádná událost způsobena úmyslně, je na místě zamyslet se nad charakteristikou pachatele, a to nejen nad jeho osobnostními rysy, ale dle kriminální situace a způsobu spáchání i rysy fyziologickými. Klíčovým pro určení osobnostních rysů pachatele a jeho následným dopadením bývá motiv páčání. Motivy pro úmyslné zakládání požárů nebo jiných mimořádných událostí mohou být různé. Může se jednat o způsob jak rychle a snadno získat finanční prostředky z pojištění vyhořelého objektu. Jiným motivem může být například snaha o zakrytí stop jiné, závažnější trestné činnosti, např. vraždy. V případě, kdy je pravděpodobným motivem msta nebo spor v mileneckých vztazích, budeme hledat pachatele mezi osobami se silnou emocionální stránkou osobnosti, se sklony k agresi a pravděpodobně i s kriminální minulostí. Pachatel také může trpět duševní či sexuální chorobou, mít sklony k pyromanii nebo trpět tzv. hérostratovským syndromem, poruchou, kdy osoba založí požár jen proto, aby se

²⁴ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*, op. cit., s. 1124-1126, a KONRÁD, Zdeněk; PORADA, Viktor; STRAUS, Jirí a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*, op. cit., s. 284, 285.

²⁵ HRIB, Nikolaj. *Metodika vyšetřování požárů, výbuchů a havárií*, op. cit., s. 17, 18.

následně mohla aktivně podílet na jeho uhašení.²⁶ Vyskytuje se také malé procento případů, kdy osoba založí požár se sebevražděným úmyslem.²⁷

2.3 Typické stopy

Kriminalistickou stopou je „*jakákoliv změna v materiálním prostředí nebo ve vědomí člověka, která souvisí s vyšetřovanou událostí, obsahuje kriminalisticky nebo trestněprávně relevantní informaci, je zjistitelná, zajistitelná a využitelná pomocí přístupných kriminalistických, přírodovědných a technických metod, prostředků a postupů*“²⁸, přičemž tato změna musí existovat od svého vzniku až do svého zajištění. Význam kriminalistických stop při objasňování trestných činů a mimořádných událostí nemusíme nikterak zdůrazňovat. Podle stop nalezených při ohledávání požářiště lze zjistit a dokázat příčinu a průběh této mimořádné události a stejně tak i osobu odpovědnou za její způsobení.

Již jsem několikrát zmínila, že stopy, které by jednoznačně ukazovaly na zavinění určitého pachatele, bývá často obtížné zjistit a opatřit, jelikož bývají zničeny nejen samotnou událostí, ale i následnými záchrannými a likvidačními pracemi (např. hašením požáru). Při vyšetřování jiných trestných činů je běžné, že po spáchání trestného činu může místo činu i se všemi stopami ležet pouze s malými změnami několik dní či dokonce týdnů. V případě přívných podmínek (pokud se například místo činu nachází v uzavřeném prostoru, byť se zavřenými okny) vydrží stopy beze změny poměrně dlouhou dobu a vyšetřovatel ohledávající místo činu jej nalezne ve stavu velmi blízkém stavu v době, kdy byl trestný čin spáchán. Tato skutečnost v případě mimořádných událostí, požárů a výbuchů, rozhodně neplatí. Vyšetřovatel není první osobou na místě mimořádné události a není prvním, který do místa mimořádné události zasahuje. Do chvíle ohledání se na požářišti vyskytne velké množství osob, jejichž primárním cílem je záchrana osob a majetku i za cenu zničení stop. Pro mimořádné události, především pro požáry, je typická skutečnost, že původní stopy, které dokazují příčinu požáru, jsou zničeny kvůli hašení požáru. Charakteristická je také vysoká koncentrace zasahujících příslušníků složek IZS, využití těžké techniky při vyprošťování a záchraně osob, zajišťování narušených konstrukcí objektů a obdobným neodkladným činnostem probíhajícím na místě mimořádné události. V průběhu těchto činností jsou na místě také vytvářeny stopy nové a ty

²⁶ KONRÁD, Zdeněk; PORADA, Viktor; STRAUS, Jiří a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*, op. cit., s. 285, 286.

²⁷ MINISTERSTVO VNITRA – GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU ČR. *Statistická ročenka Hasičského záchranného sboru České republiky 2022. 112: odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. 2023, op. cit., s. 53.

²⁸ STRAUS, Jiří a VAVERA, František. *Slovník kriminalistických pojmů a osobností*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-258-5, s. 102.

později mohou při vyšetřování vyšetřovatele mást. Kvůli vysokým teplotám, které deformují veškeré předměty nacházející se na místě požáru, bývá také složité identifikovat, zda se jedná o předmět, který je stopou prvotní, tedy takovou, která dokazuje příčinu požáru, nebo druhotnou, jenž se vyskytuje až jako následek požáru.²⁹

Stopami, které ukazují na příčinu a osobu odpovědnou za založení požáru, může být v podstatě jakýkoli předmět, dokument či svědectví. K dopadení pachatele-žháře využijeme i takové stopy, které se mohou vyskytovat na místech jakýchkoli trestných činů, stopy daktyloskopické, trasologické, biologické, mikrostopy zachycené na oblečení či vlasech podezřelého, zejména prach ze skla nebo zdí budovy, ve které k požáru došlo. Nicméně ke stopám typicky se vyskytujících u úmyslně založených požárů patří například zjištění několika ohnisek požáru, které se na místě požáru běžně nevyskytují, nalezení iniciátorů nebo jejich částí, stopy po předchozí manipulaci se zařízením, které požár následně způsobilo, stopy po násilném vniknutí do uzavřeného objektu, stopy po poškození zabezpečovacího zařízení nebo nalezení stop hořlavých látek. Hořlavé chemické látky, například ředidla, lihy, benzín nebo různé oleje, se na místě dají zjistit a zajistit poměrně kvalitně i v případě, že bylo požářiště vytopeno při hašení. Pozůstatky těchto látek lze totiž nalézt při chemickém laboratorním rozboru z nespálených kusů nábytku, dřevěné podlahy nebo koberce, do nichž se tekutina mohla vsáknout. Případně se na místě požáru mohou nacházet prázdné či rozbité skleněné nebo kovové nádoby, na jejichž površích může být také nalezeno stopové množství hořlavých chemických látek. Při požárech v kancelářských budovách může o úmyslném založení požáru svědčit množství rozházených, neuklizených dokumentů a papírů. Důležité je také to, co je v dokumentech obsaženo za informace a zda nebylo cílem zničit právě tyto konkrétní dokumenty. V případě, že je po požáru nalezeno tělo mrtvé osoby, je důležité stanovit způsob smrti, jelikož by se mohlo jednat o způsob, jak zakrýt vraždu.³⁰

Naopak stopami, které ukazují na založení požáru z nedbalosti, mohou být například svědectví o zapnutých elektrických či plynových spotřebičích ponechaných bez dozoru či v blízkosti hořlavých látek nebo právě samotné spálené zařízení či spotřebič na požářišti nalezené, stopy po neodborných zásazích do elektrických či plynových zařízení nebo záznam o tom, že nebyly dodržovány bezpečnostní a protipožární normy, zejména zákaz kouření v průmyslových areálech nebo pravidelná kontrola komínů, tepelných těles a plynových zařízení v rodinných a bytových domech. Klíčovou stopou při požárech v průmyslovém

²⁹ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*, op. cit., s. 1126, 1127.

³⁰ FISHER, Barry A. J. a FISHER, David. *Techniques of crime scene investigation*. Ninth edition. Boca Raton, Florida: CRC Press, 2022. ISBN 0-429-27201-4, s. 167-169.

provozu je dokumentace o výrobě, o technických kontrolách výrobních zařízení, o dřívějších poruchách a opravách těchto zařízení, návody a pokyny k obsluze zařízení, záznamy o školení zaměstnanců v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, případně o jejich jiném odborném proškolení.³¹

2.4 Zvláštnosti podnětů k vyšetřování

Mimořádné události nejsou ze zjevných důvodů ohlašovány písemnými oznámeními, e-mailem, SMS či jinými obdobnými „pomalými“ způsoby, které se u jiných trestných činů vyskytují. Zpravidla nebývají ani ohlašovány s časovým odstupem. Povětšinou jsou doprovázeny zjevnými průvodními jevy: značným hlukem, dýmem, plamenem či jiným světelným efektem, čichovými vjemy (např. pach spáleného plastu) nebo jinými obdobnými jevy. Podněty k vyšetřování (a v první řadě k záchranným pracím) tak přichází zpravidla z telefonického volání svědků na tísňové linky. Ti mohou určit, odkud zpozorovali první znaky požáru, a na základě tohoto svědectví lze pak stanovit tzv. laické ohnisko požáru.³²

2.5 Typické vyšetřovací situace

U vyšetřování mimořádných událostí, obdobně jako u vyšetřování jiných trestných činů, lze rozlišovat vyšetřovací situace pozitivní a vyšetřovací situace negativní. Podle typu vyšetřovací situace a dostupnosti množství spolehlivých informací o spáchání či způsobení mimořádné události se následně odvíjí postup jejího vyšetřování a kriminalisticko-technické a kriminalisticko-taktické metody použité v jeho průběhu.

Pozitivní situace při vyšetřování požárů a výbuchů nastává v případě, kdy je od samého počátku vyšetřování příčina této události známa nebo alespoň stanovena jako vysoce pravděpodobná, popřípadě kdy je známa totožnost osoby, která událost způsobila. Tato situace nastává v případě, že existují spolehlivé výpovědi svědků, kteří od počátku událost sledovali, případně dokonce byli přítomni vzniku požáru či výbuchu. Pozitivní vyšetřovací situaci také zapříčiňují kamerové záznamy přímo zaznamenávající vznik a průběh události, případně jiné obdobné relevantní a spolehlivé stopy, které nám dávají jasnou představu o tom, jak událost vznikla.

Negativní vyšetřovací situací je pak taková situace, při které není známá ani příčina události, ani osoba, která událost způsobila. Tato situace se vyskytuje častěji a je typická pro

³¹ STRAUS, Jiří a SADÍLEK, Zdeněk. Kriminalistické stopy při ohledání místa činu při zjišťování příčin požárů. Online. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. 2019, ročník 4., číslo 1/2019, s. 32-33, Dostupné z <https://www.vsfs.cz/periodika/forezni-vedy-2019-1.pdf>. [cit. 2023-02-16]

³² HRIB, Nikolaj. *Metodika vyšetřování požárů, výbuchů a havárií*, op. cit., s. 18, 19.

technické havárie, požáry vzniklé při opravě objektů nebo pro požáry průmyslových hal. Často tato situace vzniká jako následek po hašení požáru, kdy jsou stopy smyty či jinak zničeny vodou použitou při hašení.³³

2.6 Plánování a organizace vyšetřování mimořádných událostí, vyšetřovací verze

Plánování a organizace vyšetřování mimořádných událostí je u všech typů mimořádných událostí vzhledem k jejich rozsahu a počátečnímu nedostatku informací velmi složitá. Vyšetřování se povětšinou uskutečňuje již v průběhu likvidačních prací za součinnosti všech složek IZS a za spolupráce expertů a znalců z různých oborů. Není vyloučena ani součinnost s veřejností a svědky, jichž je často vzhledem k rozsahu události velké množství. Je tedy třeba, aby byla tato součinnost řízena z jediného centra, ve kterém se soustředí a analyzují veškeré informace.³⁴

Vytyčování vyšetřovacích verzí je důležitá metoda u vyšetřování těch mimořádných událostí, u kterých nastala negativní vyšetřovací situace, tedy u kterých není známá jejich příčina ani osoba, která událost způsobila. Na základě logických úsudků spojují vyšetřovatelé shromážděné relevantní informace do vyšetřovacích verzí, tedy hypotéz o vzniku a příčině mimořádné události, případně jejím pachateli.

Primárním cílem při vyšetřování požáru je zjistit, kde a jakým způsobem požár vznikl. Až po stanovení odpovědi na tuto otázku, může vyšetřovatel zjišťovat, zda byl požár založen úmyslně, zda vznikl z nedbalosti nebo pouhou nešťastnou náhodou. To, kde požár vznikl a odkud se rozšířil, nám mohou říci zasahující příslušníci Hasičského záchranného sboru nebo případní svědci. Důležitým zdrojem informací je také ohledání požářiště. Místo, odkud se požár šířil, bylo plamenům vystaveno nejdéle a v jeho okolí tak je možné pozorovat nejtlustší vrstvu sazí a materiály, především kovové a skleněné, zdeformované více než jiné nacházející se v oblasti hoření.³⁵

U vyšetřování požárů a výbuchů se rozlišují vyšetřovací verze na základě způsobu vzniku této události. O úmyslném založení požáru typicky svědčí nalezené stopy po násilném vniknutí do objektu, stopy po úmyslném poškození zabezpečovacího zařízení či zařízení, které mohlo následně požár způsobit. Typickým znakem, že byl požár založen úmyslně, je také nalezení několika ohnisek požáru nebo jisté zjištění motivu pachatele. Zjištění porušení bezpečnostních předpisů, porušení zákazu kouření nebo zjištění, že se v objektu, ve kterém

³³ Tamtéž, s. 15.

³⁴ Tamtéž, s. 22, 23.

³⁵ FISHER, Barry A. J. a FISHER, David. *Techniques of crime scene investigation*, op. cit., s. 167.

k požáru došlo, pohybovaly nepovolané osoby, naopak značí to, že požár pravděpodobně vznikl z nedbalosti.³⁶ Vyšetřovací verze o vzniku požáru z objektivních příčin zpravidla vyvstává až v průběhu vyšetřování. Vždy je třeba totiž k vyšetřování přistupovat s předpokladem, že byl požár spáchán úmyslně, pokud není jistý opak.

2.7 Mezinárodní spolupráce při vyšetřování požárů

Mimořádné události, především tedy rozsáhlé požáry, mnohdy zasahují na území více států, případně jsou tak rozsáhlé, že metodika nebo technické prostředky jednoho státu nedosahují úrovně potřebné k vyšetření události. Zjišťování příčin vzniku požárů je multioborová disciplína, při které je nutná součinnost expertů z velkého množství různých specifických oblastí, a to na vysoké úrovni. Připomeňme si požár v Českosaském Švýcarsku v roce 2022: jednalo se o rozsáhlý lesní požár národního parku zasahující na území Německa, u kterého zpočátku nebylo jasné, z jaké příčiny propukl. Již na uhašení té části požáru, která zasahovala na české území, bylo nutné využít i pomoc sousedních států, a ty mají pochopitelně zájem i na jeho řádném prošetření.

Na úseku zjišťování příčin vzniku požárů existuje několik mezinárodních organizací a skupin, sdružení jednotlivých států. Patrně nejdůležitější a největší z nich je mj. pracovní skupina pro vyšetřování požárů při CTIF, Comité technique international de prévention et d'extinction du Feu, tedy Mezinárodním technickým výboru pro prevenci a hašení požárů. Cílem této skupiny je spolupráce při vzdělávání a požární prevenci a sdílení postupů používaných při vyšetřování požárů.³⁷

³⁶ KONRÁD, Zdeněk; PORADA, Viktor; STRAUS, Jiří a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*, op. cit., s. 292.

³⁷ ŠKODA, Jakub; KOPECKÝ, Stanislav. Mezinárodní spolupráce na úseku zjišťování příčin vzniku požárů. In: *Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké kriminalistické konference "Pokroky v kriminalistice 2017", konané na Policejní akademii České republiky v Praze ve dnech 12. a 13. září 2017*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-485-4, s. 293-303.

3 Místo činu a místo mimořádné události

3.1 Místo činu

Abych mohla úspěšně popsat ohledání místa mimořádné události, musím nejprve stanovit význam tohoto pojmu a vysvětlit rozdíly mezi tímto pojmem a pojmy obdobnými: *místem činu*, *místem trestného činu*, *místem nálezu* nebo *místem zjištění*. Již při výkladu o významu kriminalistických stop jsem narazila na problematiku tzv. teorie odrazu. Každá událost, která se ve vnějším světě odehraje, po sobě zanechává změnu v materiálním prostředí nebo ve vědomí člověka, stopu, svůj odraz. Z této změny je poté možné i zpětně zjistit informace o jevu, v jehož důsledku vznikla, a tuto změnu zajistit pro budoucí použití, např. jako důkaz v trestním řízení. Tímto jevem přitom může být nejen provedení samotného trestného činu, ale i jeho příprava, dění po trestném činu, přírodní děje odehrávající se na tomto místě apod. Nedocenitelné informace a důkazy, které lze pak z těchto odrazů zjistit, nám mohou ukázat nejen přípravu, průběh páchaní trestného činu a to, co se dělo po něm, ale i motiv pachatele, jeho charakterové nebo i fyzické rysy a jiné obdobné informace. Největší koncentraci těchto změn nacházíme povětšinou právě na místě činu.

Toto prostředí, ve kterém nalézáme stopy uplynulých kriminalisticky relevantních událostí, nazýváme místem činu. Primárně se jedná o kriminalistický pojem, ovšem s nezanedbatelným trestněprávním významem. Z hlediska trestněprávního má místo činu význam především pro určení místní příslušnosti orgánů činných v trestním řízení, pro vymezení spáchaného skutku a v neposlední řadě i pro určení samotné působnosti trestněprávních norem. Z hlediska kriminalistického spatřujeme význam místa činu především ve stanovení konkrétního ohledávaného prostoru.

I laik si dokáže představit hrubý obrys toho, co vlastně pojem místo činu znamená, ale na přesném rozsahu se odborná veřejnost, teoretici i kriminalisté, v historii neshodla. Podle některých je místem činu pouze místo, kde byla páchána trestná činnost, jiní nazývají místem činu jakékoli místo činnosti pachatele a další skupina autorů zastává názor více ovlivněný praktickou vyšetřovací zkušeností, a to že místem činu je takové místo, kde byl spáchán předpokládaný trestný čin. Někteří autoři také označovali místem činu místo, na němž byl proveden trestný čin a jeho okolí, pojem rozšířili tedy ve smyslu prostoru.³⁸

³⁸ HEŘMÁNEK, Josef. *Ohledání místa činu*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1973, s. 22-24, 28, a CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2021. ISBN 978-80-7408-222-1, s. 15-17.

V českých kruzích se ohledání místa činu poprvé podrobně věnoval Heřmánek, jehož monografie je první českou ucelenou monografií zabývající se ohledáním místa činu, i když vzhledem k politickým poměrům této doby velmi ovlivněnou socialistickými autory. Heřmánek právě rozumí místem činu „tu část prostoru, kde se uskutečnil proces, o kterém je možno podle jeho vnější formy předpokládat, že jde o proces protispolečenský a u kterého je třeba ohledáním zjistit a zajistit obecné i zvláštní znaky jednání, podle kterých by bylo možno věrohodně posoudit, zda jde nebo nejde o trestný čin a kdo je subjektem tohoto činu.“³⁹ Heřmánek také nezapomíná na fakt, že různá vývojová stadia trestného činu mohou být uskutečněna na různých místech, přičemž všechna tato místa tvoří jediné místo činu.⁴⁰ Z Heřmánka, jako základní české publikace tohoto tématu, vycházelo vícero současných nebo již překonaných názorů na definici místa činu, např. Němec, Malý, Porada, Musil nebo Chmelík s Bervidovou.⁴¹

Právě definice Chmelíka je v současnosti primárním náhledem v této oblasti: „Místem činu je vymezená část prostoru, kde došlo k jednání zakládající podezření ze spáchání trestného činu, k jehož objasnění je zapotřebí ohledáním zjistit a zajistit objektivní informace o činu, příčině jejího vzniku, následku a dalších vzájemných souvislostech, projevujících se ve stopách a věcných důkazech, ze kterých lze vycházet při objasňování takového trestného činu.“ Z této definice můžeme čerpat pět základních znaků místa činu:

- a) Jedná se o určitě vymezený, tedy ohraničený prostor
- b) kde došlo k buď úmyslnému, nebo i nahodilému nedbalostnímu jednání
- c) které zakládá alespoň podezření ze spáchání
- d) jakéhokoli protiprávního činu, a
- e) odraz tohoto činu je patrný ve stopách nacházejících se na tomto vymezeném prostoru.⁴²

V současné zahraniční literatuře nenalezneme mnoho podrobných definic tohoto pojmu. Zahraniční autoři se povětšinou věnují praktické stránce ohledání místa, tedy postupu při samotném ohledání, a teorií a definicemi se nezabývají. Barbaro a Mishra říkají, že místem činu je takové místo, kde byl spáchán trestný čin. K tomuto vyjádření ovšem dodávají, že místo činu

³⁹ Tamtéž, s. 29.

⁴⁰ Tamtéž, s. 27.

⁴¹ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 17-18.

⁴² CHMELÍK, Jan. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-42-3, s. 16.

může být primární, tedy přímo určité místo, kde byl trestný čin spáchán, a sekundární, tedy místo, které s primárním místem činu souvisí.⁴³

3.2 Místo trestného činu, místo nálezu a místo zjištění

V průběhu času také začala teorie rozlišovat pojem místo činu od pojmů s podobným významem, jako například místo trestného činu, místo nálezu nebo místo události. Místo trestného činu v současnosti vnímáme jako pojem trestněprávní, nikoli kriminalistický. Ten značí místo, na kterém byla kompletně naplněna objektivní stránka skutkové podstaty trestného činu, tedy místo, na kterém byl trestný čin uskutečněn.⁴⁴ V kriminalistice se také často skloňují pojmy jako místo nálezu a místo zjištění. Jako místo nálezu označujeme takové místo, kde byl nalezen kriminalisticky relevantní objekt, tedy například mrtvola nebo nástroj použitý ke spáchání trestného činu. Místo nálezu nemá s prošetřovaným trestným činem tak silné spojení jako místo činu. Pojem místo zjištění se užívá v případech, kdy trestný čin vyjde najevo na jiném místě, než které bychom dle definic výše označili jako místo činu.⁴⁵ Pro všechny tyto pojmy, místo činu, trestného činu, nálezu i zjištění, používáme nadřazeného pojmu kriminalisticky významné místo.⁴⁶

3.3 Místo události a místo mimořádné události

Pro tuto práci zůstává ústředním relevantním pojmem místo události a místo mimořádné události. V průběhu výkladu si musíme uvědomit, že český překlad starších monografií, tedy především socialistických autorů, užívá pojmu místo události s významem českého pojmu místo činu. Současní autoři věnující se tomuto tématu, tedy v první řadě Chmelík a Bervidová, označují jako místo události takové místo, které je třeba ohledat, nikoli z důvodu spáchání trestného činu, ale jelikož na tomto místě došlo k jevu, který ale od počátku jistě trestným činem není.⁴⁷ Lze logicky dovodit, že místem mimořádné události je místo, na kterém se odehrála mimořádná událost dle zákona o IZS. Musíme mít také na paměti, že místo mimořádné události se v průběhu vyšetřování často transformuje do místa trestného činu, jakmile se zjistí, že požár, výbuch nebo jiná mimořádná událost byla způsobena jako výsledek trestného činu.

⁴³ BARBARO, Anna a MISHRA, Amarnath. *Manual of crime scene investigation*. Boca Raton, FL: CRC Press, Taylor & Francis Group, 2022. ISBN 1-00-312955-2, s. 2.

⁴⁴ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*, op cit., s. 507.

⁴⁵ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: Eurounion, 2004. ISBN 80-7317-036-1, s. 111-112.

⁴⁶ KONRÁD, Zdeněk; PORADA, Viktor; STRAUS, Jiří a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*, op. cit., s. 47.

⁴⁷ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 19-20.

V souvislosti s ohledáním místa mimořádné události je ale třeba se alespoň okrajově zmínit o místě zásahu. Je jím prostor, kde dochází k nasazení bezpečnostních složek nebo složek IZS a kde tyto složky následně operují v rámci své specifické činnosti. Existuje čtvero typů míst zásahu, která se od sebe navzájem liší podle typu relevantní události. Při obecně-bezpečnostní události se jedná především o regulační, kontrolní a preventivní činnost a k samotnému zásahu na místě události dochází pouze ve výjimečných případech, kdy je narušen veřejný pořádek. Místo zásahu při kriminalisticko-bezpečnostně relevantní události vykazuje znaky alespoň předpokládaného, ale již dokončeného trestného činu, např. nález mrtvoly nebo vyloupená nemovitost. Operativně-bezpečnostní událost je zásah bezpečnostních složek proti osobám či věcem a jejich zajištění, které podléhá taktickým a strategickým koordinovaným postupům. Jedná se například o zásahy zásahové jednotky PČR proti členům organizovaných zločineckých skupin. Posledním typem je krizová událost, která vyžaduje rozsáhlý koordinovaný zásah složek IZS při obraně statků před šířením ničící síly a následné likvidaci události.⁴⁸ Mimořádné události ve smyslu zákona o IZS, jak jsem je představila v první kapitole této práce a kterými se budu v této práci převážně zabývat, budou v tomto dělení v naprosté většině případů spadat do kategorie krizových událostí (v případě, že požár nebyl ještě uhašen) nebo kriminalisticko-bezpečnostně relevantních událostí (pokud požár již samovolně dohořel).

⁴⁸ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*, op. cit., s. 510-513.

4 Teorie ohledání místa

4.1 Ohledání: pojem, cíl a význam

Ohledání, a speciálně ohledání místa činu, je a vždy bylo základní metodou poznávání trestné činnosti, jednou z nejdůležitějších kriminalistických činností při objasňování trestných činů. Přestože je v současnosti na vzestupu kriminalita páchaná prostřednictvím prostředků komunikace na dálku, tedy existuje snaha pachatelů zanechat na místě jejich působení co nejméně fyzických stop, stále zůstává ohledání místa činu základním kamenem vyšetřování.

První český autor věnující se ohledání, především právě ohledání místa činu, Heřmánek, převzal definici pojmu ohledání Kolmakova, který říká, že se ohledáním rozumí „*procesní úkon, při kterém osoby stanovené zákonem zjišťují, bezprostředně pozorují, zkoumají, hodnotí a fixují stav, vlastnosti a znaky materiálních objektů, majících vztah k prošetřované události, s cílem zjistit a prověřit faktické údaje (důkazy) a okolnosti významné pro trestní řízení.*“⁴⁹ Heřmánkovu definici dále obohatil Němec, který k samotnému pozorování, zkoumání, hodnocení a zjišťování informací přidává ještě dokumentaci ohledávaného objektu, tedy zachycení znaků pro budoucí použití v trestním řízení.⁵⁰

V současnosti používaná definice Chmelíka a Bervidové, dle mého názoru dostatečně vyčerpávající, říká: „*Ohledání je kriminalistická metoda, kterou se na základě bezprostředního pozorování zjišťuje, zkoumá, hodnotí a dokumentuje materiální situace nebo stav objektů, které mají vztah k prověřované události, k jejímu poznání a získání důkazů i dalších informací důležitých pro trestní řízení. Podstata ohledání spočívá v tom, že subjekt bezprostředně svými smysly poznává fakta o události a jejím charakteru, která mají důkazní nebo taktický význam pro trestní řízení.*“⁵¹ Trestní řád pak poskytuje mnohem stručnější, zato velmi výstižné vyjádření: „*Ohledání se koná, mají-li být přímým pozorováním objasněny skutečnosti důležité pro trestní řízení.*“⁵²

Již z výše popsané definice plyne, že subjekt, tedy osoba, která ohledání provádí, zjišťuje informace na místě činu svými smysly, v případě potřeby i za využití kriminalistické techniky, popřípadě postupů jako různých měření, experimentů nebo jiných zkoumání. Základní metodou při ohledání ovšem stále zůstává prosté pozorování ohledávaného objektu zrakem vyšetřovatele.

⁴⁹ HEŘMÁNEK, Josef. *Ohledání místa činu*, op. cit., s. 10.

⁵⁰ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, op. cit., s. 104.

⁵¹ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 30.

⁵² zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 113, odst. 1

Cílů ohledání je mnoho. Primárním úkolem vyšetřovatele při ohledání je nalezení a zajištění stop, věcných důkazů a zjištění navazujících informací, objasnění vzniku a průběhu události, která na ohledávaném předmětu zanechala stopy, a získání informací sloužících k odhalení a následnému usvědčení pachatele události. V neposlední řadě je cílem odhalení příčin, motivu pachatele a různých podmínek, které k události vedly. Na základě informací, které se ohledáním získávají, pak vyšetřovatelé vytyčují vyšetřovací a operativně-pátrací verze a podrobněji organizují a plánují šetření a vyšetřování události.⁵³

Význam ohledání jako kriminalistické metody je nezpochybnitelný. Zajištěné stopy a zjištěné informace hrají důležitou roli v trestním řízení při zjišťování skutku, případného trestného činu a jeho pachatele. Na základě výsledků ohledání sestavuje orgán činný v trestním řízení vyšetřovací verze a plánuje svou budoucí činnost a postup ve věci. Na kvalitě provedeného ohledání a důslednosti vyšetřovatele provádějícího ohledání často závisí úspěch celého trestního řízení.

4.2 Druhy ohledání

Ohledání místa činu a specificky ohledání místa mimořádné události je jen jedním z několika druhů ohledání. Možností, jak kategorizovat druhy ohledání, je vícero, ale primárně ohledání dělíme podle charakteru ohledávaného objektu a časové posloupnosti ohledání.

Podle charakteru ohledávaného objektu můžeme odlišit:

- a) ohledání kriminalisticky významného místa, především místa činu, místa nálezu, zjištění a ohledání jiných míst, která nejsou místy činu, ale nesou skutečnosti významné pro další postup ve vyšetřované věci, včetně ohledání místa mimořádné události,
- b) ohledání mrtvol,
- c) ohledání těla živé osoby,
- d) ohledání předmětů,
- e) ohledání stop,
- f) ohledání dokumentů,
- g) ohledání výpočetní techniky,
- h) ohledání zvířat.

⁵³ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 31.

Někteří autoři, např. Konrád, Porada, Straus a Suchánek,⁵⁴ uvádí méně ohledávaných objektů a jednotlivé kategorie druhů ohledání tak rozšiřují. Němec⁵⁵ dle mého názoru až přespříliš jednotlivé kategorie zužuje, a některá ohledání jednotlivých objektů tak mohou spadat do více kategorií, přičemž odděluje od ohledání místa činu jako speciální kategorie ohledání místa mimořádné události a ohledání jiných kriminalisticky významných míst. Chmelík⁵⁶ se přiklání k dělení dle Němce, ale úplně opomíjí ohledání místa mimořádné události. Dle mého názoru není vhodné dělit ohledání místa podle toho, zda se jedná o místo činu, místo nálezu nebo místo mimořádné události. Na všech těchto místech by mělo být ohledání provedeno důsledně dle takových postupů, jaké bychom použili na místě činu. Ohledání místa mimořádné události sice může být prováděno v mnoha ohledech specifickými postupy, ale stále zůstává ohledáním místa, při kterém se používají naprosto odlišné mechanismy od těch používaných při ohledání předmětů či lidí. Proto navrhuji výše popsanou kategorizaci, která je dle mého názoru ideálním kompromisem mezi přílišnou restrikcí či naopak otevřeností pojmu.

Lze samozřejmě provádět i jen jediný druh ohledání samostatně, v praxi se ovšem setkáváme spíše s kombinací několika druhů ohledání prováděných současně. Například při nálezu mrtvého těla v ohořelém bytě je prováděno současně ohledání místa, mrtvol, předmětů, dokumentů a výpočetní techniky nalezené v bytě. Ohledání lze provést přímo na místě nálezu nebo přenést ohledávaný předmět do izolovaného prostředí laboratoře nebo úřední místnosti.

Při představení druhů ohledání musíme mít na paměti, že ohledání je samostatnou kriminalisticko-taktickou metodou, tudíž se i jednotlivé druhy ohledání liší od jiných kriminalistických úkonů, např. ohledání mrtvoly nesmíme zaměňovat s pitvou, ohledání těla živé osoby zase s osobní prohlídkou a ohledání místa s domovní prohlídkou nebo prověrkou na místě.

Druhým základním způsobem kategorizace ohledání je dělení podle časové posloupnosti. Prvotní ohledání je prvním a nejdůležitějším ohledáním ohledávaného objektu a v ideálním případě při důsledném provedení by mělo být také ohledáním posledním. Toto ohledání by mělo být důkladné, efektivní a podrobné, protože je povětšinou velmi pravděpodobné, že stav ohledávaného objektu je co nejbližší stavu, v jakém byl zanechán při ukončení vyšetřované trestné činnosti. Opakované ohledání je druhým ohledáním stejného objektu v téže vyšetřované věci. Provádí se v situacích, kdy bylo prvotní ohledání provedeno

⁵⁴ KONRÁD, Zdeněk; PORADA, Viktor; STRAUS, Jiří a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*, op. cit., s. 47.

⁵⁵ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, op. cit., s. 105.

⁵⁶ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 31-32.

nekvalitně, nemohlo být provedeno úplně nebo v průběhu následného objasňování trestní činnosti vyšly najevo nové informace o znacích, které ohledávaný objekt má nést, a po kterých nebylo při prvotním ohledání pátráno. K doplňujícímu ohledání se přistupuje, pokud musí být dodatečně ohledány objekty nebo jejich části, které při prvotním ohledání nebyly vůbec zkoumány, jelikož byly od objektu odděleny nebo nebyla známa jejich existence nebo spojitost s prošetřovaným případem.⁵⁷

4.3 Subjekty ohledání

Subjektem ohledání je osoba, která ohledání provádí. Ve světle výše popsané definice pojmu ohledání tedy osoba, která svými smysly přímo poznává informace o určitém místě nebo předmětu. Ohledání obecně je oprávněn provést jakýkoli orgán činný v trestním řízení, dle § 12 tr. řádu tedy soud, státní zástupce a policejní orgán, přičemž zpravidla jej provádí právě policejní orgán. Státní zástupce má svou účast při ohledání alespoň zvážit, přičemž ohledání místa nálezu mrtvoly by se účastnit měl. Pokud dospěje z prvotních informací k závěru, že jeho účast není nezbytná, musí o této skutečnosti sepsat záznam, v němž uvede důvody, které ho k tomuto rozhodnutí vedly.⁵⁸ Soudce se ohledání účastní zřídkakdy. Za určitých podmínek se ohledání účastní i soudní znalec, vždy ovšem za přítomnosti orgánu činného v trestním řízení.⁵⁹

V některých jednoduchých případech lze ohledání provést za účasti jediné osoby, mnohem častěji je ovšem, a to právě i při ohledání místa, jelikož se jedná o složitější případy, vedeno výjezdovou skupinou, která se skládá z policisty Služby kriminální policie a vyšetřování PČR (dále také jako „SKPV“) pověřeného vyšetřováním, policisty SKPV zařazeného na úseku odhalování trestné činnosti, kriminalistického technika, a případně pak dalších policistů podle povahy řešeného případu, expertů a specialistů, např. psovoda, soudního lékaře, balistika nebo pyrotechnika. Konkrétní složení výjezdové skupiny se tvoří ad hoc dle povahy ohledávaného místa nebo předmětu. Výjezdové skupiny mohou být zřízeny krátkodobě k určitému případu nebo dlouhodobě v rámci jednotlivých územních odborů SKPV.⁶⁰

Ohledání musí být řízeno vždy jen jediným vedoucím, tato poučka patří k základním zásadám ohledání. Je ale vhodné, aby byla ohledávající skupina rozdělena na pracovníky, kteří mají prostor ohledávat za pomoci svých smyslů vizuálně, a pracovníky, kteří stopy fixují

⁵⁷ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, op. cit., s. 108.

⁵⁸ Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 ze dne 3. září 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení, čl. 26, odst. 1 a 2.

⁵⁹ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 35.

⁶⁰ Pokyn policejního prezidenta 103/2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů PČR v trestním řízení, čl. 17, odst. 4, a osobní konzultace s příslušníkem výjezdové skupiny SKPV

a zaznamenávají. Úkolem vedoucího ohledání je shromážďovat a vyhodnocovat všechny informace zjištěné na místě požáru, zajistit detailní ohledání veškerých nalezených stop, sepsat protokol o ohledání, a především korigovat práce na místě činu a organizovat činnost jednotlivých příslušníků vyšetřovací skupiny. Vedoucí ohledání zodpovídá za ohledání a jeho dokumentaci. Ostatní policisté mají v první řadě za úkol provést operativní šetření na místě činu a v jeho bezprostředním okolí a prověřovat informace zjištěné o podezřelých nebo i poškozených. Právě oni pracují v terénu a zjišťují odpovědi na otázky, které vyvstanou v průběhu vyšetřování. Kriminalistický technik odpovídá za řádné zajištění nalezených stop.⁶¹

K ohledání mohou být přibrány také jiné zúčastněné civilní osoby, jako například svědek, poškozený nebo podezřelý. Jejich přítomnost ovšem nemusí být kvůli jejich zaujatosti vždy ku prospěchu, a je tak na zvážení orgánu činného v trestním řízení, který ohledání provádí, zda takovou osobu k ohledání připustí či nikoli. Přítomny mohou být také nezúčastněné, nestranné civilní osoby za účelem zajištění určité objektivity a nezaujatosti ze strany orgánů činných v trestním řízení při provádění úkonů trestního řízení.⁶² I přestože tuto možnost právní řád umožňuje, nebývá k tomuto kroku ze strany orgánů činných v trestním řízení přistupováno.

4.3.1 Role vyšetřovatelů HZS při zjišťování příčin vzniku požáru

V případě ohledání místa mimořádné události, konkrétně při ohledání požářiště, je nutné zdůraznit roli vyšetřovatelů požárů z pracovišť zjišťování příčin požárů Hasičského záchranného sboru. Zjišťování příčin vzniku požárů spadá do kompetence HZS a právě jeho speciálně proškolení pracovníci jsou na místě již zajištěného požáru jako první, resp. druzí, po příslušnících HZS, kteří požár hasili. Vyšetřovatelé HZS mají povinnost požářiště důkladně ohledat, pokud možno již v průběhu hasebních prací, případně co nejdříve po jejich ukončení, sestavit spis o požáru, a ten pak spolu s protokolem o ohledání a nalezenými stopami zaslat orgánu činnému v trestním řízení, který provede další ohledání. S OČTŘ musí vyšetřovatelé HZS úzce spolupracovat v průběhu celého vyšetřování mimořádné události. Policejní orgán ohledává místo této mimořádné události až jako druhý, přičemž ve chvíli započetí tohoto druhého ohledání již může být ohledávaný objekt pozměněn v důsledku prvního ohledání. V případě ohledání požářiště ovšem změny, které proběhly mezi prvním ohledáním hasiči a druhým ohledáním policisty, nemusíme považovat za velkou přítěž pro vyšetřování. Místo, na kterém požár propukl, bývá zpravidla pozměněno k nepoznání již hasebními a záchrannými

⁶¹ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, op. cit., s. 120.

⁶² CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 36.

pracemi ještě předtím, než se na místo dostaví vyšetřovatel HZS, a mnoho stop bývá touto činností znehodnoceno.⁶³

Zjišťování příčin vzniku požárů je komplexním souborem činností vykonávaných v rámci státního požárního dozoru, jehož výkon je svěřen HZS na základě § 31 odst. 1 písm. f) zákona o požární ochraně provedeného § 50 vyhlášky Ministerstva vnitra o požární prevenci.⁶⁴ Dle tohoto ustanovení je náplní zjišťování příčin vzniku požáru především zjištění místa a doby vzniku požáru, identifikace přítomných osob, zjištění příčiny požáru a okolností, které měly vliv na šíření požáru, a to včetně toho, zda byly dodrženy podmínky požární bezpečnosti a předpisy o požární ochraně, a dále i zjištění následků požáru a výše uchráněných hodnot po hasebních pracích.⁶⁵

Na místě mimořádné události provádí vyšetřovatel požárů veškeré činnosti potřebné pro tento vytyčený cíl: ohledá požářiště, zajistí věcné stopy a listinnou dokumentaci o objektu, pořizuje fotodokumentaci, případně videozáznam o ohledání, zjišťuje veškeré informace týkající se požáru, jeho vzniku a průběhu, včetně informací o porušení předpisů požární ochrany, a stanoví vyšetřovací verze. V případě potřeby je vyšetřovatel oprávněn odebírat vzorky nebo celé předměty z požářiště a předat je ke zkoumání Technickému ústavu požární ochrany nebo, na základě dohody o součinnosti, je může předat k laboratorní analýze PČR. K vyšetřování požáru může být také přizván soudní znalec nebo specialisté Odboru kriminalistické techniky a expertiz PČR.⁶⁶ V případě, že mimořádnou událostí není „prostý“ požár, ale výbuch, nebo alespoň existuje podezření, že požár propukl jako následek výbuchu, přizve se k ohledání expert pyrotechnické služby PČR.⁶⁷

Po ohledání místa požáru vyšetřovatel HZS shromáždí veškeré informace a zpracuje odborné vyjádření. Jeho úkolem je také sdělit příčinu požáru dotčeným subjektům, především poškozeným, jejichž majetek byl postižen požárem, a pojišťovnám, které událost likvidovaly. Povinností vyšetřovatele HZS je také zadávat data o požáru, který mu byl přidělen, do státního

⁶³ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*, op. cit., s. 409-410, a osobní konzultace s vedoucím pracoviště zjišťování příčin vzniku požárů mjr. Bc. Pavlem Zavřelem

⁶⁴ HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY: HZS JIHOČESKÉHO KRAJE. *Zjišťování příčin vzniku požárů*. Online. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/zjistovani-pricin-vzniku-pozaru.aspx> [cit. 2024-08-27]

⁶⁵ Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, § 31 odst. 1 písm. f), a vyhláška Ministerstva vnitra č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci), § 50

⁶⁶ HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY: ZJIŠŤOVÁNÍ PŘÍČIN VZNIKU POŽÁRŮ. *Popis fungování procesu státního požárního dozoru – zjišťování příčin vzniku požárů*. Online. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/popis-fungovani-procesu-statniho-pozarniho-dozoru-zjistovani-pricin-vzniku-pozaru.aspx> [cit. 2024-08-27]

⁶⁷ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Pyrotechnická služba Policie České republiky*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pyrotechnicka-sluzba-policie-ceske-republiky-906180.aspx> [cit. 2024-08-28]

programu „statistické sledování událostí“, systému HZS, ve kterém jsou shromažďovány informace o požárech pro operační a informační střediska a jehož data jsou později využívána pro účely prevence.⁶⁸

4.4 Základní zásady ohledání

Základní zásady představují určité základní principy, pravidla, která je třeba dodržet v průběhu celého ohledání a kterými je třeba se řídit, aby ohledání splnilo svůj účel a bylo provedeno důsledně, objektivně a jeho výsledky mohly být použity v trestním řízení. Zásady ohledání lze rozdělit na obecné zásady ohledání, mezi které patří aktivnost, rychlost provedení, objektivnost a úplnost ohledání, a specifické zásady ohledání.

Vyšetřovatel musí být při ohledání aktivní, iniciativní a má být jeho primárním cílem vytěžit z ohledávaného předmětu nebo místa co největší možné množství informací a zajistit veškeré stopy. Ohledání by mělo být provedeno co nejdříve po zjištění existence předmětu nebo místa, které je třeba ohledat, a také co nejrychleji, ale nikoli za cenu zhoršení kvality prováděné činnosti. Zásada objektivnosti spočívá v tom, že ohledání musí být také provedeno v souladu s právními předpisy tak, aby byly vyhledány veškeré relevantní stopy a informace související s případem, ale zároveň aby se nepřihlíželo ke změnám na ohledávaném objektu, které vznikly až po spáchání trestného činu. Důležitost zásady úplnosti není třeba zvláště zdůrazňovat. Je samozřejmě nutné ohledat vše, co se na místě činu nachází, nebo veškeré prvky ohledávaného předmětu související s vyšetřovaným případem.⁶⁹ Při jmenování zásady úplnosti bych měla zdůraznit význam § 2 odst. 5 tr. řádu, který zakotvuje zásadu zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti.

Mezi specifické zásady ohledání patří zásady řízení jediným vedoucím, neodkladnosti, neopakovatelnosti a nezastupitelnosti.

Výše jsem již popsala, že je ohledání povětšinou prováděno skupinou osob, ve které má každý člen svůj vlastní úkol. Aby bylo dosaženo úplného a důsledného ohledání efektivně a nedocházelo k chaosu na místě, je třeba stanovit vedoucího této výjezdové skupiny, jedinou osobu, která bude koordinovat postup všech členů týmu a která bude odpovědná za kvalitní výsledek ohledání. Mělo by se zpravidla jednat o nejzkušenějšího policistu ze skupiny.

Zásada neodkladnosti, jinak také bezprostřednosti, velmi úzce souvisí s obecnou zásadou rychlosti. Spočívá v co nejdřívějším ohledání místa nebo předmětu poté, co

⁶⁸ STRAUS, Jiří a VAVERA, František. Ohledání místa mimořádné události (teorie a praxe). *The science for population protection*. 2019, roč. 11, č. 2, s. 109-116. ISSN 1803-568X, s. 113.

⁶⁹ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, op. cit., s. 109-110.

vyšetřovaná událost vyšla najevo. S přibývajícím časovým odstupem ohledání od události ubývá na kvalitě stop, které se na ohledávaném místě nachází, a čím později je místo ohledáno, tím méně kvalitních stop bude zajištěno pro pozdější použití v trestním řízení.

Ohledání by nemělo být opakováno. Situace, kdy se informace o projednávaném případě získané jinými způsoby neshodují s informacemi získanými při ohledání, a bylo by případně potřeba ohledání provést znovu, značí, že první ohledání bylo provedeno nekvalitně, což je pochopitelně nežádoucí. Při druhém ohledání již mohou být některé stopy po provedení prvního ohledání zničeny a informace ztraceny. Opakování ohledání také snižuje kvalitu výsledků vyšetřovacího orgánu při trestním řízení. Nejedná se však o porušení této zásady, pokud je v ohledání pokračováno po jeho přerušení v důsledku nepříznivých podmínek, kvůli kterým nemohlo být ohledání provedeno úplně a důkladně již napoprvé.⁷⁰

4.5 Ohledání místa činu v českém právním řádu

Ohledání místa činu je z důvodu zisku opravdu velkého množství informací jednou z nejdůležitějších metod kriminalistiky, využívanou zpravidla ve všech prošetřovaných případech. Samozřejmě nelze v právním řádu obsáhnout úpravu všech možných ohledávaných situací a některé mezery v právní úpravě ohledání místa činu stále nalezneme, přesto ale patří ohledání místa činu k materii veskrze upravené.

Primární úpravu poskytuje trestní řád, který ohledání v obecné rovině upravuje v § 113-118, v rámci hlavy věnující se dokazování. Pro ohledání místa je důležitý § 113, přičemž ohledání místa činu se považuje za zvláštní případ ohledání věci.⁷¹ Ohledání také nalezneme v demonstrativním výčtu důkazních prostředků v § 89 odst. 2 a v § 158 odst. 3 písm. d) tr. řádu, který říká, že ohledání místa činu může být provedeno také před zahájením trestního stíhání jako neodkladný a neopakovatelný úkon.

Ohledání místa činu je podrobněji upraveno v rámci interních aktů PČR, závazných pokynů policejního prezidenta, které detailněji upravují zákonné znění úpravy. V oblasti ohledání místa činu jsou nejdůležitějšími interními akty pokyn policejního prezidenta č. 100/2018, o kriminalistickotechnické činnosti, který se věnuje postupu při ohledání místa činu, a pokyn policejního prezidenta č. 103/2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů PČR v trestním řízení, který obsahuje právní úpravu výjezdové skupiny.⁷² Existuje ale několik

⁷⁰ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 33-35, a NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, op. cit., s. 109-111.

⁷¹ ŠÁMAL, Pavel a GŘIVNA, Tomáš. *Trestní řád: komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1629.

⁷² Osobní konzultace s příslušníkem výjezdové skupiny SKPV

dalších interních aktů, které se více či méně dotýkají oblasti ohledání míst požárů, výbuchů a jiných mimořádných událostí, například pokyn ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky č. 119/2017, o provádění služební kynologie, pokyn policejního prezidenta č. 313/2017, o pachové identifikaci osob,⁷³ nebo pokyn policejního prezidenta č. 235/2020, o pátrání.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a zákon o trestní odpovědnosti právnických osob se o ohledání místa činu nezmiňují a odkazují na trestní řád.

Činnost vyšetřovatele HZS při zjišťování příčin vzniku požárů, tedy i první ohledání požářiště, je upravena především zákonem o požární ochraně, který je provedený vyhláškou Ministerstva vnitra o požární prevenci. Oprávnění vyšetřovatelů a jiných příslušníků HZS při provádění zjištění a jiných služebních úkolů jsou stanovena zákonem o HZS.

⁷³ DVOŘÁK, Marek. *Kriminalistická odorologie (olfaktorika)*. Online. 19. 2. 2024. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/soubory/2024-03/Prezentace_dr%20Dvor%CC%8Ca%CC%81k.pdf [cit. 2024-09-11]

5 Průběh ohledání místa mimořádné události

Podstatou ohledání místa mimořádné události je bezprostřední poznání uplynulé situace na místě, zjištění informací o ní a zajištění stop, které mají výpovědní hodnotu v možném pozdějším trestním řízení. Při ohledání místa mimořádné události se využívají obecné zásady ohledání místa činu. Na rozdíl od ohledání „prostého“ místa činu ale musíme vzít v úvahu na místě panující často až extrémní podmínky, rozsah oblasti, kterou je třeba ohledat, rozsah následků a počet zúčastněných osob. Na místě požáru byly navíc změny vyvolané nejen činnostmi, která způsobila mimořádnou událost, a samotným požárem, ale i záchrannými a hasebními pracemi, které následovaly, záchranou lidí, vyprošťováním obětí nebo strháváním nestabilních zdí. Kombinace všech těchto specifík má za následek obrovskou časovou náročnost a pracnost ohledání. Základem ohledání místa mimořádné události je tak koordinace a organizace práce všech zúčastněných složek, bezpečnostních i záchranných, a zasahujících jednotlivců.

Jak bylo již několikrát řečeno, ohledání místa činu je jednou z nejdůležitějších metod kriminalistiky a na kvalitě jeho výsledků závisí výsledek celého trestního řízení. O samotném ohledání místa činu existuje mnoho kvalitních českých prací. Cílem této práce není zopakovat to, co již přede mnou shrnulo mnoho českých kapacit, proto chci na následujících řádcích stručně zdůraznit především odlišnosti ohledání mimořádné události, a to zejména od obecných postupů při ohledání místa činu.

V této kapitole se pokusím představit alespoň základní postup ohledání místa mimořádné události, ale je třeba mít na paměti, že podoba a rozsah mimořádných událostí mohou být velmi různorodé, proto je třeba k jejich ohledání přistupovat individuálně a konkrétní postup stanovit s ohledem na konkrétní událost. Není vyloučené, že se u specifických případů bude postupovat dokonce v přímém rozporu s níže popsányi poučkami. Nezáleží na tom, jaký systém ohledání kriminalisté zvolí či jak ho nazveme, vždy je ovšem nutné postupovat v souladu se základními zásadami ohledání a místo ohledat úplně, podrobně a důkladně. Ohledání musí být organizované, koordinované a mělo by mít svou časovou posloupnost.

Teorie ohledání místa činu rozlišuje tyto fáze:

- a) provedení prvotních úkonů, neodkladných a bezpečnostních opatření na místě,
- b) příprava a plánování ohledání místa,
- c) vlastní ohledání místa činu a
- d) vyhodnocení průběhu a výsledků ohledání.⁷⁴

⁷⁴ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, op. cit., s. 112.

Současná teorie dělí také průběh vlastního ohledání místa činu do několika fází. První fází je orientační ohledání, nazývané také jako celkové ohledání nebo fáze statická, následuje detailní, podrobné ohledání, fáze dynamická, a poté závěr ohledání. Ohledání je sice v teorii rozděleno do jednotlivých etap, všechny fáze však v praxi splývají, přičemž jejich hranice nejsou vůbec znatelné. Nedochozí k ohledání celého místa mimořádné události orientačně, poté teprve detailně a poté k dokumentaci celého ohledání, ale v těchto fázích ohledáváme postupně jednotlivé předměty nalezené na ohledávaném místě, přičemž ohledání dokumentujeme v celém jeho průběhu. U každého jednotlivého případu je potřeba průběžně zvažovat vhodnost použitých metod a prostředků a základní teoretický postup upravit. Místa a předměty je třeba ohledat ve vzájemných souvislostech a dle logické posloupnosti. Tento přístup nám umožňuje rychleji a pružněji reagovat na zjištěné okolnosti. Nelze ovšem splývání jednotlivých fází zaměňovat s chaosem a volností vyšetřovatelů při provádění jednotlivých úkolů. Je nutné neustále dodržovat základní zásady ohledání. Již Heřmánek zastával názor, že ohledání místa má být jednotným procesem, který sice není formálně rozdělený na jednotlivé etapy, ale základní procesy jsou zpravidla prováděny v určité posloupnosti, pokud není potřeba jejich postup upravit kvůli specifickým podmínkám případu. Když už by dle Heřmánka byla potřeba stanovit fáze ohledání, byly by to fáze zjišťování informací o situaci na místě činu, následovaná fází zkoumání situace, a poté fází hodnocení situace na místě činu. Z tohoto důvodu nepoužiji v této práci při představení postupu vlastního ohledání systematické rozdělení na jednotlivé fáze, pokusím se ale postup představit jako jednotný proces obsahující na sebe navazující kroky.

5.1 Kriminalistické ohnisko, požárnické ohnisko, laické ohnisko

Při ohledání požářiště existují tři hlavní body zájmu: kriminalistické ohnisko, požárnické ohnisko a laické ohnisko. Kriminalistickým ohniskem je konkrétní, úzce ohraničené místo, kde byl požár iniciován a odkud se poté šířil, proto je určení tohoto ohniska pro vyšetřování klíčové. Na tomto místě se mohou vyskytovat také nejdůležitější stopy, například nedopalky cigaret, stále zapnuté spotřebiče nebo zbytky hořlavých látek.⁷⁵ Požárnické, nebo také hasičské, ohnisko určuje vyšetřovatel požárů HZS. Jedná se o místo, kde bylo hoření nejintenzivnější, kde byl největší žár a kde došlo k největšímu poškození ohořelého objektu. Často se požárnické ohnisko shoduje s kriminalistickým ohniskem. Pokud nikoli, napomáhá nám požárnické ohnisko nalézt ohnisko kriminalistické a následně určit směr ohledání. Laické,

⁷⁵ MUSIL, Jan; HANYKOVÁ, Jarmila; KOUBOVÁ, Eva; PRERAD, Vladimír; TIPLICA, Mircea et al. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-602-1, s. 90.

nebo také svědecké, ohnisko leží na místě, kde byla ze strany svědků zpozorována největší intenzita hoření, kterou značí nejvýraznější výskyt plamenů nebo kouře.

V případě mimořádných událostí dochází často k situaci, kdy nelze bezprostředně po příjezdu na místo určit, zda se jedná o vyšetřování trestného činu anebo dokonce určit způsob jeho spáchání. Právě kriminalistická ohniska, respektive jejich větší počet, ukazuje na pravděpodobné úmyslné založení požáru. Umístění kriminalistického ohniska také může vypovídat o tom, že požár vznikl jako výsledek technické závady nebo pouze nešťastnou náhodou.⁷⁶ V případě, že existuje alespoň podezření, že se jedná o požár vzniklý v důsledku spáchání trestného činu, spadá vyšetřování do gesce PČR. V takovém případě by se měl vyšetřující příslušník HZS zdržet dynamického způsobu ohledání, které později provede výjezdová skupina SKPV. Pokud se jedná o požár vzniklý v důsledku porušení povinnosti vyplývajících z předpisů o požární ochraně nebo bezpečnosti práce, spadá případ do řešení HZS.⁷⁷

5.2 Taktika ohledání místa mimořádné události

Ohledání je komplexním úkonem, který nelze provádět izolovaně od jiných kriminalistických metod. V průběhu ohledání místa povětšinou vyvstává potřeba provedení jiných úkonů, paralelně s ohledáním místa, například ohledání mrtvol. Navíc je ohledání kvůli své komplexnosti již samo o sobě pro vyšetřovatele velmi náročný úkon. K tomu, aby bylo zajištěno důkladné a efektivní provedení ohledání, nenarušené prováděním jiných úkonů, je třeba stanovit detailní systematický postup.

Ústředním konceptem a cílem veškerého snažení při vyšetřování trestných činů, a tím pádem i při ohledávání jakéhokoli místa, i místa požáru, je zjištění odpovědí na sedm základních kriminalistických otázek: co bylo spácháno nebo jaká mimořádná událost nastala, kdy a kde byla tato událost způsobena, kdo, jak, čím a proč ji způsobil. Při zjišťování odpovědí na tyto otázky při ohledání využíváme kriminalistických metod, ověřených postupů, jejichž použití zaručuje důkladnější poznání ohledávaného místa, tedy nejen ze strany subjektivního vnímání, ale i analytického zjištění. Řadíme mezi ně pochopitelně především pozorování, v další řadě pak měření, výpočty, popisování, porovnávání a různé další metody včetně logických metod, analýzy, syntézy a použití analogie.⁷⁸

Vyšetřovatelé by měli věnovat svou pozornost požáru již v průběhu hasebních prací, jelikož z průběhu požáru lze vyčíst mnoho poznatků. Spatřit lze například různé specifické jevy,

⁷⁶ HRIB, Nikolaj. *Metodika vyšetřování požárů, výbuchů a havárií*, op. cit., s. 20-21.

⁷⁷ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*, op. cit., s. 416.

⁷⁸ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 42-45.

kteří provázejí hoření, specifickou barvu plamenů a dýmu, důležité jsou také informace o povětrnostní situaci, viditelnosti, denní době, směru a síle větru, rozsahu požáru a o chování osob na místě mimořádné události již v průběhu požáru.⁷⁹

V kapitole věnující se subjektům ohledání jsem již představila roli vyšetřovatelů požárů z pracovišť zjišťování příčin vzniku požárů HZS. Na tomto místě je také důležité zdůraznit, že místo mimořádné události je ohledáváno oběma skupinami, vyšetřovateli HZS i vyšetřovateli PČR, přičemž jejich činnost mnohdy probíhá paralelně, mnohdy se doplňuje, a to v závislosti na potřebách vyšetřování konkrétního případu. Není tak vyloučeno, že jeden úkon bude v rámci krátkého časového úseku prováděn vícekrát. Obě skupiny však vždy spolupracují.

5.3 Prvotní opatření na místě mimořádné události

Informaci o vzniku požáru získá zpravidla jako první operační středisko HZS, které je povinno tuto informaci předat kromě jednotky HZS, která má u požáru zasahovat při hašení, také operačnímu středisku PČR. To na místo mimořádné události vyšle jednotku, která má provést veškeré úkony související s vyšetřováním požáru, tedy i ohledat požářiště. Samotné ohledání požářiště ale mohou příslušníci PČR začít provádět až po souhlasu velitele zásahu, tedy příslušníka HZS pověřeného velením hasebním pracím.

Ještě před započítím teoretické přípravy ohledání ze strany PČR již zpravidla probíhají bezpečnostní a organizační opatření na místě mimořádné události organizované příslušníky hlídkové služby policie a příslušníky HZS. Cílem těchto opatření je zachování stavu místa mimořádné události pro pozdější ohledání, případně zastavení probíhající trestné činnosti, zadržení podezřelých nacházejících se stále na místě a v první řadě ochrana života a zdraví osob a majetku. I při provádění těchto opatření je nutné postupovat tak, aby nedošlo k vytvoření nových stop a zanesení již existujících, pokud to nebrání například dohašení požáru nebo poskytnutí lékařské pomoci zraněné osobě.

První zasahující na místě mimořádné události provedou tzv. předběžnou prohlídku místa, při které zjistí rozsah a základní informace o události, přičemž na základě těchto informací se poté rozhodne o následujícím postupu a přijetí potřebných opatření. V moderní praxi by mělo být běžné, že již při provádění této předběžné prohlídky je prováděna také orientační videodokumentace či alespoň fotodokumentace.⁸⁰

V první řadě je v případě rozsáhlých požárů, výbuchů nebo jiných obdobných mimořádných událostí samozřejmě potřeba zajistit bezpečnost veřejnosti i zasahujících

⁷⁹ HRIB, Nikolaj. *Metodika vyšetřování požárů, výbuchů a havárií*, op. cit., s. 20.

⁸⁰ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*, op. cit., s. 20, 415.

příslušníků IZS, poskytnout lékařskou pomoc zraněným osobám a provést další opatření, která mají zabránit dalším škodám na majetku a újmám na zdraví. V této souvislosti je vhodné zmínit existenci DVI týmu („Disaster Victim Identification“) při Kriministickém ústavu PČR, jehož činností je identifikace obětí při hromadných neštěstích, ke kterým často dochází právě při mimořádných událostech. DVI tým se skládá ze dvou skupin, Post Mortem skupina provádí úkony na místě hromadného neštěstí, zatímco Ante Mortem skupina zajišťuje veškeré informace z doby před neštěstím, zjišťuje zdravotní záznamy obětí a navazuje kontakt s její rodinou.⁸¹ Tým tvoří spolupracující experti z různých oborů, genetici, antropologové, soudní lékaři nebo například i stomatologové, a do akce se povolává při neštěstích, která mají více než 10 obětí. Poprvé byl DVI tým nasazen v roce 2020 při požáru bytu v panelovém domě v Bohumíně, jenž měl za následek 11 obětí.

Jako druhý krok, a pro budoucí trestní řízení nejdůležitější část, je nutné uzavření místa mimořádné události, aby nedošlo ke zničení stop, které se na místě ještě mohou nacházet, ať již povětrnostními podmínkami, tak i v důsledku vniknutí veřejnosti na ohledávané místo. To se provádí vykazáním nepovolaných osob, uzavřením objektu spolu s rozmístěním hlídek, případně alespoň označením uzavřené oblasti výstražnou policejní páskou. Do uzavřené oblasti mají přístup pouze příslušníci IZS. Oblast zůstává uzavřena po dobu, která je nezbytně nutná k ohledání místa mimořádné události, přitom se ale dbá na to, aby byl běžný provoz objektu co nejméně narušen.

Dalším důležitým krokem je identifikace a sestavení seznamu osob přítomných na místě mimořádné události, především oznamovatele, svědků, poškozených a účastníků mimořádné události za účelem budoucího výslechu, pokud tento výslech není možné provést ještě v této počáteční fázi vyšetřování.⁸²

V případě, že existuje důvodné podezření, že se pachatel nachází stále na místě mimořádné události nebo poblíž tohoto místa, urychleně se vysílá tým kriminalistů, kteří mohou pachatele sledovat tzv. po horké stopě. Kvůli svému rozsahu jsou požáry, výbuchy a havárie povětšinou oznamovány po určitém delším časovém odstupu od samotného spáchání, na místě panuje chaos, a stopu pachatele tak není jednoduché sledovat.

⁸¹ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY – KRIMINALISTICKÝ ÚSTAV. *DVI tým je připraven kdykoli zasáhnout*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/dvi-tym-je-pripraven-kdykolivzasahnout.aspx> [cit. 2024-08-29] a SOKOL, Miloš a BENDL, Petr. Nasazení DVI týmu při řešení mimořádné události s větším počtem zemřelých v ČR. Online. *Forezní vědy, právo, kriminalistika*. 2017, roč. 2, č. 1. ISSN 2533-4387, s. 87-93. Dostupné z: <https://www-ccc.com.ezproxy.is.cuni.cz/search/article-detail?id=762905> [cit. 2024-09-09]

⁸² NĚMEC, Miroslav. *Kriministická taktika pro policisty*, op. cit., s. 112-113.

5.4 Příprava ohledání místa mimořádné události

Již samotnou přípravu ohledání místa činu teorie dělí do dvou fází. První je tzv. příprava organizační, perspektivní, probíhající ještě před výjezdem na ohledávané místo, druhou fází je tzv. příprava realizační, bezprostřední, která nastává až na místě. Ještě před výjezdem na místo mimořádné události, ihned po přijetí podnětu a základních informací o mimořádné události, je třeba provést přípravu taktiky ohledání. Především je třeba rozhodnout o tom, zda vůbec bude potřeba provést ohledání výjezdovou službou PČR, sestavit tým, který bude toto ohledání provádět, přizvat specialisty z potřebných oborů, zajistit technické prostředky, které bude nutné při ohledání využít a instruovat veškeré osoby zúčastněné. Realizační příprava na místě mimořádné události splývá s provedením opatření a prvotních úkonů, které jsem popsala v předchozí kapitole.⁸³

Důležitou součástí přípravy ohledání místa požáru, výbuchu nebo havárie je vybavení vyšetřovatelů HZS vhodnými ochrannými pomůckami, především vícevrstevným ochranným oblekem a speciální obuví, helmou, brýlemi a rukavicemi. Při vyšetřování rozsáhlejších požárů se také vyšetřovatelé vybavují identifikačními prvky, vestou a modrou helmou.⁸⁴

5.5 Postup při vlastním ohledání místa mimořádné události

Nejprve je třeba seznámit se se situací na místě, vytyčit hranice ohledávaného místa a jednotlivé sektory, určit vhodný způsob provádění ohledání a především alespoň předběžně stanovit jednotlivá ohniska požáru a směr a rychlost jeho šíření. Jedná se o první detailnější kontakt kriminalisty s místem mimořádné události. První fáze, celkové, orientační ohledání, se v teorii nazývá jako statické ohledání, jelikož prozatím nedochází k manipulaci s předměty nacházejícími se na požářišti. Ty se pouze pozorují zrakem, bez jakýchkoli zásahů do jejich struktury nebo polohy, nerozebírají se ohořelé konstrukce. Vyšetřovatel se vizuálně seznamuje se situací, případně může projít přirozeně přístupný ohledávaný objekt, a pak stanoví plán postupu detailního ohledání. Pokud se v průběhu prostupování ohořelým objektem vyskytne překážka, kvůli které není možné obhlédnout celé požářiště, prozatím se neodstraňuje. Cílem této fáze je zjištění rozsahu mimořádné události, zjištění kriminalistických a případně i požárnických ohnisek, utvoření základního plánu detailního ohledání a právě zajištění situace pro pozdější detailní ohledání. Již od počátku ohledání se provádí foto- a videodokumentace,

⁸³ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 41-42, a HEŘMÁNEK, Josef. *Ohledání místa činu*, op. cit., s. 51.

⁸⁴ STRAUS, Jiří a VAVERA, František. *Ohledání místa mimořádné události (teorie a praxe)*. *The science for population protection*, op. cit., s. 111, a vyhláška Ministerstva vnitra č. 69/2014 Sb., o technických podmínkách věcných prostředků požární ochrany

a to ohledávaného objektu jako celku. Je třeba popsat veškeré změny, které vznikly při hasebním zásahu, jelikož rozeznání takových změn od změn již existujících způsobených samotným založením požáru nebo v jeho průběhu je v této etapě snazší, než kdyby bylo prováděno s větším časovým odstupem až při detailním ohledání. Jako první se také zajišťují případné pachové stopy do pachových konzerv, aby nedošlo k jejich postupnému vymizení nebo zanesení na místě mimořádné události. Poté se zajišťují další předměty a stopy, které by mohly být pozdějším průběhem ohledání zničeny.⁸⁵

V této fázi ohledání se také na místo mimořádné události přivádí policejní psovod a speciálně vycvičený pátrací pes, jejichž úkoly mohou být různorodé. Cílem zapojení psů může být vyhledání pohřešovaných a potenciálně zraněných osob na místě požáru, například uvízlých v suťovišti, nalezení kriminalistických stop nesoucích lidský pach, případně pak ve specifických situacích i sledování pachové stopy osoby podezřelé. Mezi psy také existují specialisté na různá odvětví.⁸⁶ Psovodi se psy mohou vykonávat pomoc při zajištění uzavření ohledávaného objektu nebo jiná bezpečnostní opatření, klíčovou činností služebních kynologů při ohledání mimořádných událostí je ale především vyhledání zbytků výbušnin nebo iniciátorů hoření. K tomu se využívají speciálně vycvičení psi, tzv. „specialisté pro detekci akcelerantů“, jinak také „požární psi“.⁸⁷ Zbytkové pachové stopy iniciátorů nebo akcelerantů lze zjistit také pomocí přístrojové techniky, tzv. elektronických nosů, ty ale v současnosti stále ještě nejsou natolik citlivé, aby dokázaly nahradit čich psa. Význam pomoci speciálně vycvičeného psa je tak stále nezanedbatelný a tento obor je v současnosti na vzestupu.⁸⁸

Další fázi teorie nazývá jako fázi dynamickou, při níž, na rozdíl od fáze statické, již dochází k interakci s každým relevantním předmětem nacházejícím se na ohledávaném místě. Ty jsou zkoumány detailně, důkladně a lze je podrobit jakýmkoli potřebným analytickým metodám. Probíhá odkrývání vrstev popela, odklizení a zkoumání materiálů a předmětů nacházejících se na místě požáru, zajišťují se stopy k pozdějšímu použití při trestním řízení. Detailní ohledání nám má poskytnout úplný obraz o místě mimořádné události, včetně polohy a stavu veškerých předmětů na něm nalezených. Při ohledání požárů a havárií je třeba věnovat

⁸⁵ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, op. cit., s. 116-117, a VIKTORYOVÁ, Jana a BLATNICKÝ, Jaroslav. *Trestno-právne aspekty dokazovania požiarov, výbuchov, prevádzkových havárií a pracovných úrazov*. Online. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. 2020, roč. 5, č. 1, s. 73-88. ISSN 2533-4387, s. 75-76. Dostupné z: <https://doi.org/10.37355/fvpk-2020/1-06>. [cit. 2024-09-10]

⁸⁶ DVOŘÁK, Marek. *Kriminalistická odorologie (olfaktorika)*, op. cit.

⁸⁷ SEKYROVÁ, Veronika. Přínos požárního psa při identifikaci příčin vzniku požárů. In: *Pokroky v kriminalistice: Sborník odborných sdělení z mezinárodní konference konané ve dnech 22. 9. – 23. 9. 2004*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2004. ISBN 80-7251-171-8, s. 215-320.

⁸⁸ SEKYROVÁ, Veronika a PAROULKOVÁ, Karolína. Dochází k přenosu akcelerantů hoření pohybem psů na požářišti při jeho ohledávání? *Kriminalistika*. 2023, roč. 56, č. 2, s. 87-95.

zvláštní pozornost elektrickému vedení, vodičům, spotřebičům, strojům a jiným technickým zařízením včetně vypínačů, pojistek a v neposlední řadě i bezpečnostním systémům, u výbuchů se soustředíme na místa skladování chemických látek. V případě, že je na požářišti nalezeno ohořelé lidské tělo, je třeba přizvat k ohledání koronera a případně i soudního znalce, který určí, zda smrt této osoby nastala jako důsledek požáru nebo zda osoba zemřela jiným způsobem. K ohledání místa požáru se pak v takovém případě přistupuje stejně jako k ohledání místa vraždy.⁸⁹

Ohledání by mělo započít ohledáním exteriéru, a to i z toho důvodu, že hasební práce uvnitř hořícího objektu mohou sice stále probíhat, ale oheň může být v tuto chvíli již izolován, vnější část již může být zabezpečena a v souladu se zásadou neodkladnosti je vhodné začít s ohledáním co nejdříve. Při ohledání exteriéru se nejprve zjišťují základní informace o objektu, typ budovy či automobilu, průmyslové využití tohoto objektu a celková konstrukce, poté se ohledá i okolí hořící oblasti. Právě v okolí lze nalézt stopy podávající informaci o pachateli a jeho motivu. Lze nalézt například stopy po útěku pachatele nebo místo, odkud pachatel požár pozoroval.

Teprve po ukončení hasebních prací a zabezpečení objektu se provede ohledání interiéru. To se provádí zpravidla směrem od místa nejsnazšího vstupu do ohledávaného interiéru, tedy zpravidla od dveří do místnosti nebo haly, ve které hořelo. Před vstupem do místností je třeba dbát i na zaznamenání polohy dveří. Jako první vchází na ohledávané místo kriminalistický technik, ten odpovídá za vyhledání stop a jejich řádné zajištění. Uvnitř ohledávaného objektu se postup ohledání stanoví podle konkrétní situace, rozsahu mimořádné události a typu ohledávaného objektu. Platí ale pravidlo, že ohledání postupuje od místností, které byly nejméně zasaženy požárem, směrem k místnostem, kde lze spatřit větší poškození.⁹⁰ Kromě prostorového rozdělení na exteriér a interiér můžeme ohledávanou oblast, zpravidla pokud se jedná o požár rozsáhlejšího objektu, například výrobní haly, skladiště nebo jiného průmyslového objektu, ve kterém se podařilo zamezit šíření hoření z určité izolované oblasti, rozdělit na oblast hoření a prostor přiléhající zóně hoření.⁹¹

V případě, že lze na místě identifikovat kriminalistické ohnisko, začíná ohledání zde a pokračuje směrem vně od kriminalistického ohniska. V případě výbuchů, havárií nebo jiných obdobných mimořádných událostí se postupuje obdobně. Pokud kriminalistické ohnisko

⁸⁹ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*, op. cit., s. 417-420.

⁹⁰ STRAUS, Jiří a VAVERA, František. Ohledání místa mimořádné události (teorie a praxe). *The science for population protection*, op. cit., s. 112.

⁹¹ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*, op. cit., s. 28, 417.

identifikovat nelze, postupuje se zpravidla od ohniska laického, případně, například pokud hořelo v uzavřeném prostoru, od místa vstupu. Ohledání probíhá zpravidla souběžně s úklidovými a jinými likvidačními pracemi tak, aby likvidací nedošlo k poškození míst, která nesou kriminalisticky relevantní stopy. Zároveň je v některých případech potřeba nejprve zpřístupnit určité ohledávané oblasti rozebráním konstrukcí, které mohou bránit ve vstupu.⁹²

Ohledání je třeba provést systematicky tak, aby byly nalezeny veškeré stopy a zjištěny veškeré možné informace o trestném činu a jeho spáchání. Existuje vícero způsobů ohledání určitého místa, podle kterých lze postupovat v tom konkrétním specifickém případě. Při koncentrickém způsobu ohledání postupují vyšetřovatelé po spirále směrem z vnějšku ke středu. Tento způsob se nabízí při ohledání interiérů, uzavřených místností. Excentrický způsob se využije zejména u násilných trestných činů, kdy se na místě činu nachází mrtvola. Vyšetřovatelé pak postupují od mrtvoly spirálovitě směrem od středu. V rovném, přehledném a rozlehlém terénu, tedy zpravidla u venkovních havárií a požárů, se postupuje dle frontálního způsobu v tzv. rojnici. Skupina vyšetřovatelů je seřazena v řadě vedle sebe s nikoli velkými rozestupy a postupně postupuje směrem dopředu v liniích. Při ohledání rozsáhlého členitého terénu je využíván způsob rajónový, kdy se celá ohledávaná oblast rozdělí do jednotlivých částí, které se ohledávají postupně.⁹³ Kruhové ohledání je obdobné frontálnímu, kdy se v rojnici nepostupuje po linii, ale po kružnici. V neposlední řadě je možné využít paprskovitého způsobu, postupu od středu směrem ven po linii. Také lze postupovat jednoduše po cestě pachatele, v případě, že je zřetelná předpokládaná stezka.⁹⁴ V případě, že v průběhu ohledání vyplynou na povrch nové skutečnosti, kvůli kterým je vhodnější provést ohledání jiným způsobem, je třeba dbát na to, aby nebyl nějaký úsek ohledávaného místa při ohledání opomenut. Doporučuje se dokončit ohledávání původním způsobem, a poté místo znovu ohledat jiným způsobem.

Hlavní znaky, které vyšetřovatelé při ohledání požářiště hledají, jsou, kromě výše zmíněného stavu elektrotechniky, rozvodů, spotřebičů, polohy vypínačů a stavu únikových cest včetně polohy dveří, především stav konstrukcí objektu a jejich deformace, změna barvy předmětů, poloha a množství usazenin nebo naopak čisté plochy na površích, přítomnost hořlavých chemických látek a výbušnin nebo jiných nezvyklých předmětů.⁹⁵ Je třeba věnovat pozornost i tzv. negativním okolnostem, tedy skutečnostem nacházejícím se na ohledávaném místě, které jsou v logickém rozporu s informacemi o trestném činu již zjištěnými. Může se

⁹² HRIB, Nikolaj. *Metodika vyšetřování požárů, výbuchů a havárií*, op. cit., s. 21.

⁹³ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*, op. cit., s. 16.

⁹⁴ HEŘMÁNEK, Josef. *Ohledání místa činu*, op. cit., s. 67.

⁹⁵ STRAUS, Jirí a VAVERA, František. *Ohledání místa mimořádné události (teorie a praxe). The science for population protection*, op. cit., s. 113.

jednat o změny přirozeně vzniklé, například stárnutím materiálu, vlivem času nebo povětrnostních podmínek, nebo naopak o změny nepřirozené, způsobené zásahem pachatele nebo jiných osob. V takovém případě je klíčové zjistit podrobnosti o vzniku těchto negativních okolností.⁹⁶

Při ohledání požářiště si musí kriminalisté všimnout veškerých znaků svědčících o vzniku a průběhu požáru. Vzhledem k tomu, že je vhodné vést ohledání směrem od kriminalistického ohniska vně, je nutné zjistit právě toto kriminalistické ohnisko a také cestu, kudy se požár šířil. Cestu šíření požáru lze díky jejím specifickým znakům dohledat, často i velmi snadno. Mezi tyto znaky patří právě více zničené a ohořelé části objektu, větší míra dýmu nebo usazenin nad místem hoření nebo tzv. neutrální rovina, tj. zřetelná linie oddělující usazeniny tvořící se u stropu od nezakouřené spodní části místnosti. Neutrální rovina vzniká zpravidla na zdech v uzavřených prostorech, ve kterých neproudí vzduch.⁹⁷ Specifikem jsou také usazeniny na vertikálních površích ve tvaru písmene V. Ty značí, že právě pod touto vertikální plochou na zemi byla vysoká intenzita hoření.⁹⁸

Při požárech objektů musí vyšetřovatelé zajistit především kompletní projektovou dokumentaci k hořícímu objektu, veškerá stavební povolení, stavební deníky a jiné doklady o stavbě. Při požárech a haváriích v průmyslových podnicích je třeba zajistit provozní knihy, doklady o veškerých zkouškách, včetně dokladů o provedení školení o bezpečnosti práce zaměstnanců provozu, knihy závad, technickou dokumentaci k používaným zařízením a veškeré jiné obdobné záznamy.

5.6 Činnost po ohledání, hodnocení průběhu a výsledků ohledání

Po ukončení detailního ohledání místa a zajištění veškerých stop a předmětů musí vedoucí výjezdu provést kontrolu, že bylo místo ohledáno kompletně. Vedoucí výjezdu pak může udělit souhlas se zpřístupněním objektu jeho vlastníkov, pracovníkům provozu nebo jiné veřejnosti. Místo musí být samozřejmě ale bezpečné, a pokud tomu tak není, přetrvává uzávěra objektu až do doby ukončení likvidačních prací. V případě komplikovaných případů, rozsáhlých mimořádných událostí, ale může být objekt zapečetěn i pro případné doplňující nebo opakované ohledání. Ke zpřístupnění objektu se přistupuje zpravidla až po zpracování protokolu o ohledání a kompletní dokumentace s tím spojené. Zajištěné předměty

⁹⁶ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*, op. cit., s. 29.

⁹⁷ NOS, Filip. *Vybrané požáry 2 – závažné požáry*. Praha: MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2017. ISBN: 978-80-87544-60-0, s. 19.

⁹⁸ GARDNER, Ross M. a KROUSKUP, Donna. *Practical crime scene processing and investigation*. Third edition. Boca Raton, FL: CRC Press, 2018. ISBN 978-1-138-04778-5, s. 310.

kriminalistický technik zabalí a podrobí detailnější analýze, případně je odešle na příslušné expertní pracoviště.⁹⁹

Po ohledání místa mimořádné události a kompletaci veškeré dokumentace lze přistoupit k hodnocení a zkoumání jednotlivých stop, souvislostí mezi nimi a tvorbě vyšetřovacích verzí. Právě tvorba vyšetřovacích verzí je primárním cílem vyšetřovatelů po ohledání místa mimořádné události. Pro sestavení obrazu o průběhu požáru a události, které mu předcházely, je nutné komplexně zhodnotit veškeré zjištěné informace a nalezené stopy, a to nejprve jednotlivě každou zvlášť, a poté všechny v souvislostech i v průběhu času. Vyhodnocení by se měl zúčastnit každý člen týmu, který ohledání prováděl.

V průběhu hodnocení a vytváření vyšetřovacích verzí může dojít k situaci, kdy vyšetřovatelé ze souvislostí zjistí, že se určitá událost nutně musela odehrát určitým způsobem, stopy po ní ale nebyly zajištěny nebo naopak vyplynuly výše popsané negativní okolnosti. V obou situacích je nutné, aby se provedlo doplňující ohledání místa mimořádné události. Dokud nebude vyloučené, že negativní okolnosti v daném případě nejsou přítomny, není vhodné zpřístupňovat ohledávaný objekt.

⁹⁹ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, op. cit., s. 124-125.

6 Dokumentace ohledání místa mimořádné události

Ohledání místa mimořádné události je základní kriminalistická metoda, která nenahraditelným způsobem přispívá k objasnění skutkového stavu věci. V jeho průběhu se objasňují okolnosti významné pro tento případ a zjišťují důkazy, které je potvrzují či vyvracejí. Ohledání místa by ale bez jeho podrobného a kompletního zaznamenání bylo bezvýznamné. Právě dokumentace ohledání místa činu, tedy zachycení informací zjištěných při ohledání tak, aby je bylo možné kdykoli později použít, je klíčová a slouží v trestním řízení jako prostředek dokazování objasňující vyšetřovanou skutečnost. Aby mělo ohledání důkazní hodnotu v trestním řízení, musí být zachyceno kvalitně, detailně, důsledně a především dle právního řádu. Při dokumentaci místa mimořádné události platí základní pravidlo celé kriminalistiky: vždy je lepší zadokumentovat více, než aby nebyly zajištěny informace, které se později v řízení mohou ukázat jako důležité. Je nutné zadokumentovat i předměty nebo části předmětů, které nelze z místa mimořádné události odnést. V určitých situacích je také vhodné zafixovat určité stopy vícekrát, za použití jiných způsobů dokumentace. Dokumentace ovšem nenachází svůj smysl pouze při dokazování v samotném trestním řízení, ale je důležitá již pro samotný postup ve věci, při každém dílčím procesu vyšetřování i dokazování, a poskytuje co nejvěrnější představu o situaci na místě mimořádné události každému, který se ke spisu dostane, i přestože se na místě mimořádné události ohledání neúčastnil. Správně provedená dokumentace tak slouží i jako záruka zákonného provedení ohledání. Řádné zachycení ohledání dle právního řádu je tak klíčové a každá chyba v dokumentaci ač správně provedeného ohledání má vážné důsledky, někdy až neúčinnost důkazu, na kterém může být vystaveno celé dokazování.¹⁰⁰ Již v kapitole o subjektech ohledání jsem uvedla, že za ohledání, tedy i za kvalitu dokumentace, odpovídá vedoucí ohledání, zpravidla vyšetřovatel.

I dokumentace ohledání místa se řídí základními zásadami, které ovšem kopírují základní zásady samotného ohledání. Jedná se o zásadu včasnosti a nenahraditelnosti, objektivnosti, úplnosti a komplexnosti dokumentace.¹⁰¹

Je nutné zdůraznit, že dokumentovat je potřeba v průběhu celého ohledání, a nikoli, jak by se ze systematiky většiny odborných prací mohlo zdát, až po ukončení ohledání. Z dikce § 55 odst. 1 tr. řádu dokonce vyplývá, že dokumentace každého úkonu trestního řízení se provádí již v průběhu jeho provádění nebo bezprostředně po něm. Tímto ustanovením ovšem

¹⁰⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0, s. 408-413.

¹⁰¹ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 72.

není vyloučeno, že v průběhu ohledání místa se vypracuje pouze předběžná verze dokumentace, která ovšem musí obsahovat veškeré nově zjištěné skutečnosti a která se dopracuje až s odstupem času. Při vyšetřování požárů by se základní dokumentací, zpravidla právě fotodokumentací, mělo být započato již při hasebních pracích a při samotném ohledání by měla být dokumentace doplněna o detailní záznamy.

Ohledání místa mimořádné události se kvůli své charakteristice řídí specifickými postupy, je tedy nutné dokumentovat i takové okolnosti, na které bychom při ohledání jiného místa činu nekladli takový důraz. Kromě průběhu celého ohledání se jedná především o dokumentaci stop podávajících obrázek o situaci, která požáru předcházela, a průběhu prvotních a neodkladných úkonů na místě, včetně průběhu hasebních prací a zajišťování první pomoci raněným. Je třeba zaznamenat jakékoli změny na ohořelém objektu vzniklé hasebními pracemi.

Každá stopa musí být číselně označena. Toto číslo si stopa nese po celou dobu trvání trestního řízení a v jednotlivých způsobech dokumentace, v protokolu, seznamu zajištěných stop, plánu i na fotografiích má být označena stejným číslem. Tímto má být dosaženo přehlednosti v mnohdy rozsáhlém spisu.

Dokumentace ohledání místa činu je obor, který se v současnosti rychle vyvíjí. Díky vývoji moderních technologií jsou kriminalistům zpřístupňovány nové způsoby zaznamenávání situace na místě, s jejichž pomocí lze docílit velmi dobrého obrazu o situaci. Existují ovšem tři základní a nestárnoucí způsoby dokumentace, které je nutné ve všech standardních případech využít. Jedná se především o protokol o ohledání místa činu, fotografickou dokumentaci a topografickou dokumentaci.¹⁰² Fotografická dokumentace je ovšem v současnosti již standardně doplňována i o videozáznam s mluveným komentářem, tudíž se v moderní době mluví spíše o obrazové dokumentaci, která obsahuje obě tyto metody záznamu.

V současnosti již existuje mnoho dalších, moderních, specifických metod dokumentace, jako například fotogrammetrie, využití dronů, prostorové skenování, zaznamenání polohy podle GPS, různé softwarové programy vytvářející 3D modely ohledávaného objektu, atd. K jejich použití je ovšem mnohdy potřeba drahých technických prostředků, a tak tyto metody nejsou v ČR využívány plošně, nýbrž je má k dispozici pouze několik málo specializovaných pracovišť, která jsou do vyšetřování zapojena pouze ve výjimečně rozsáhlých nebo závažných případech.¹⁰³

¹⁰² NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, op. cit., s. 125.

¹⁰³ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 73-84.

Monografie současných teoretiků všechny tyto metody stále řadí do zvláštní kategorie „moderních způsobů dokumentace“. Dle mého názoru to již ale není vhodné. Obor kriminalistické dokumentace se v posledních letech rapidně modernizuje, a pokud bychom pokračovali v tomto trendu, kdy bychom veškeré nové způsoby zařazovali do jediné zbytkové kategorie, veškerá kategorizace by postrádala smysl. Výsledkem těchto jmenovaných moderních metod jsou buď fotografie, videozáznamy nebo různé 3D skeny, tedy obrazy situace nacházející se na místě mimořádné události, a ty je proto dle mého názoru vhodné zařadit právě do skupiny obrazové dokumentace, nebo plánky a různá schémata, pak se jedná o topografickou dokumentaci.

6.1 Protokol o ohledání

Protokol o ohledání je základním způsobem dokumentace ohledání, musí být zpracován ke každému ohledání a na základě informací obsažených v něm se stanovuje další postup ve věci. Tomuto způsobu dokumentace je věnován značný prostor v právní úpravě, především se jedná o § 113 odst. 2 a § 55 a násl. tr. řádu. Je základním dokumentem sloužícím nejen ke zprostředkování zjištění z místa mimořádné události, ale vychází se z něj i při jiných vyšetřovacích úkonech, např. rekonstrukci.

Mělo by v něm být uvedeno vše, co bylo ohledáním místa zjištěno, a to včetně použitých metod a prostředků. Protokol se zpracovává v češtině, a při jeho sepisování je nutné dodržet několik zásadních zásad, především zásadu objektivnosti, jasnosti, přesnosti, srozumitelnosti a logické posloupnosti. Doporučuje se používat krátké věty, označovat týž předmět týž názvem, používat přesná vyjádření měr a protokol před podepsáním nebo předáním k podpisu pro kontrolu přečíst nahlas. Je nutné vyhnout se subjektivním názorům a hodnocením. Právě protokol se řadí k dokumentaci, u které je vhodné v průběhu ohledání pouze zapisovat základní informace a věcné poznámky, ale konečnou podrobnou verzi vypracovat až po ukončení prací na místě mimořádné události, v klidu kanceláře vyšetřovatele.¹⁰⁴

Protokol se dělí na tři základní části: část úvodní, popisnou a závěrečnou. V úvodní části jsou obsaženy základní identifikační informace, označení policejního orgánu, který ohledání provádí, označení mimořádné události, datum, místo a doba ohledání, identifikace vedoucího ohledání a všech ostatních osob, které se ohledání také zúčastnily, ale také podmínky ohledání, jako povětrnostní podmínky, denní světlo a denní doba. Popisná část protokolu poskytuje úplný a detailní popis všech informací zjištěných na ohledávaném místě, tedy popis samotného místa

¹⁰⁴ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 73.

včetně přístupových cest a významných orientačních bodů a popis veškerých předmětů na tomto místě nalezených, ale naopak i absenci předmětů, u kterých se dá předpokládat, že se na místě budou vyskytovat. Je třeba v protokolu popsat i veškeré zvláštnosti a specifika týkající se ohledávaného místa, včetně negativních okolností. Do závěrečné části protokolu se sestavuje seznam nalezených a zajištěných stop a předmětů s podrobnostmi, jak s nimi bude naloženo a kde a v jakém stavu byly nalezeny. Dále závěrečná část obsahuje odkazy na jiné listiny obsahující dokumentaci nebo protokoly o použití jiných kriminalistických prostředků, například služebního psa. Protokol je v závěru podepsán všemi osobami, které byly ohledání přítomné.¹⁰⁵

6.2 Obrazová dokumentace

Obrazová dokumentace je naprosto zásadní součástí vyšetřovacího spisu. Cílem obrazové dokumentace, ať již fotografie nebo videozáznamu, by mělo být detailní zachycení situace panující na místě požáru. Tento způsob dokumentace by v ideálním případě měl doplňovat veškerý slovní popis v protokolu o ohledání a spolu v kombinaci by měly poskytnout jasný, kompletní a detailní obraz o místě mimořádné události.

Naprostým základem je pořízení alespoň fotografické dokumentace, využít se jí má u každého případu. Videozáznam průběhu ohledání poskytuje díky slovnímu komentáři více informací a je určitě ku prospěchu, že se jeho využití stává stále rozšířenějším. Dále je možné místo činu nasnímat i za použití dronů nebo termovize.

6.2.1 Fotodokumentace

Fotografická dokumentace je jednou z obligatorních náležitostí protokolu o ohledání.¹⁰⁶ K tomu, aby mohla být fotografie úspěšně použita při dokazování, musí být dostatečně kvalitní, ostrá a zobrazené velikosti a vzdálenosti nesmí být zkreslené. Fotografovaný objekt také musí být dostatečně dobře osvětlen, uvnitř ohořelých objektů je tedy vhodné používat při fotografování blesk nebo dokonce externí reflektor. Mělo by se také dbát na to, aby se na fotografii neobjevovaly předměty a osoby, které nejsou ve vztahu k vyšetřovanému případu relevantní, např. osoba vyšetřovatele. Fotodokumentaci pořizuje kriminalistický technik, přičemž vyšetřovatel nebo vedoucí ohledání provádí samotné ohledání a vybírá, které předměty a části objektu je nutné zachytit.¹⁰⁷

¹⁰⁵ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, op. cit., s. 126-128.

¹⁰⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 113 odst. 2

¹⁰⁷ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*, op. cit., s. 82-84.

Na místě požáru se nachází mnoho ohořelých předmětů včetně suti a spadaného prachu. Fotodokumentaci je třeba pořídit při odkrytí každé vrstvy těchto nánosů. Fotodokumentaci požářiště je třeba provádět již v průběhu hasebních prací, nejprve celý hořící objekt z dálky, později po uhašení požáru i z detailu včetně jednotlivých předmětů nalezených na požářišti. Fotografie by měla poskytovat také informaci o velikostech předmětů a samotného ohledávaného prostoru a vzdálenostech mezi jednotlivými relevantními body. První fotodokumentaci požářiště provádí pomocí fotografie vyšetřovatelé HZS ještě před příjezdem PČR, přičemž PČR by měla po svém příjezdu provést fotodokumentaci znovu.¹⁰⁸

Součástí fotodokumentace by vždy měly být fotografie hořícího objektu z větší vzdálenosti i zblízka, detailní fotografie kriminalistického ohniska požáru, detailní fotografie spotřebičů, strojů či jiných ohořelých elektrozařízení, fotografie zachycující ohořelé mrtvoly lidí i zvířat a fotografie zachycující veškeré následky požáru. Teorie odlišuje jednotlivé kategorie fotografie, které je třeba na místě pořídit:

- a) orientační fotografii, která by měla zachytit celé ohledávané místo včetně širšího okolí, kdy se povětšinou jedná o panoramatické fotografie celého ohledávaného objektu zvenčí;
- b) přehlednou fotografii, tedy konkrétního ohledávaného místa bez širšího okolí;
- c) polodetailní fotografii zachycující nejdůležitější části objektu nebo soubory předmětů nalezených na požářišti, přičemž cílem této fotografie je poskytnout informace o nalezených stopách ve vzájemných souvislostech; a
- d) detailní fotografii, která, jak název napovídá, zachycuje jednotlivé detaily, samostatné stopy nalezené na ohledávaném místě, včetně všech relevantních markantů, a právě na detailní fotografii by u stopy mělo být přiloženo měřítko a číslo, které je stopě k označení přiřazeno.¹⁰⁹

Výše jsem popsala základní druhy fotografií, které je nutné pořídit vždy. Někteří autoři uvádí ještě další kategorie, jako je například celková situační fotografie, makro- a mikrofotografie, panoramatická, lineární panoramatická a kruhová panoramatická fotografie a další specifické fotografie, jako právě fotografie uhořelých osob a zvířat nebo letecká a noční fotografie.¹¹⁰ Speciálním způsobem, který bychom mohli zařadit do kategorie fotografické

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 421.

¹⁰⁹ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, op. cit., s. 129-130.

¹¹⁰ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 77, a CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*, op. cit., s. 64-73, a HESS, Kären Matison; HESS ORTHMANN, Christine a LIM CHO, Henry. *Criminal Investigation*. 11th ed. CENGAGE, 2017. ISBN: 9781285862613, s. 54-57.

dokumentace, je metoda holografie, která umožňuje zachycení trojrozměrného předmětu na plochu, přičemž předmět lze pak pozorovat znovu v jeho trojrozměrné podobě. Této metody se pochopitelně v současnosti kvůli existenci levnějších a dostupnějších metod nevyužívá.¹¹¹

6.2.2 Videodokumentace

Využití videozáznamu již začíná být standardní praxí. Primární výhodou zachycení průběhu ohledání na videozáznamu oproti pouhé fotodokumentaci je právě zachycení celého průběhu ohledání místa mimořádné události, zobrazení je dynamické a lze zachytit veškeré učiněné úkony.

Požadavky kladené na fotografickou dokumentaci lze vztáhnout v plném rozsahu i na dokumentaci pomocí videozáznamu. U videodokumentace by, kromě kvalitního obrazu, neměl chybět dostatečně kvalitní zvukový záznam slovního komentáře o skutečnostech zjištěných na místě a předmětech zde nalezených. V současnosti sice již existují nejrůznější softwarové programy, které nekvalitní či nedostatečně osvětlený videozáznam dokážou upravit natolik, že z upraveného videozáznamu lze získat veškeré potřebné informace,¹¹² faktem však zůstává, že při trestním řízení by měl být použit pouze originální, nijak neupravovaný záznam. Stejně jako u fotografie pořizuje videozáznam kriminalistický technik, a vedoucí ohledání, kromě provádění samotného ohledání, poskytuje slovní komentář k videozáznamu. I na videozáznam se vztahuje úprava protokolu obsažená v tr. řádu a aby mohl být použit v trestním řízení, musí obsahovat veškeré obligatorní náležitosti, které trestní řád stanoví, včetně členění do třech částí a formálních náležitostí těchto jednotlivých částí.¹¹³ Pro odstranění pochyb o objektivnosti a případně i originalitě videozáznamu je nutné jej nepřerušovat a na jeho konci na záznam ohlásit, že videozáznam končí.¹¹⁴

6.2.3 Moderní obrazová dokumentace

K novým metodám zaznamenání obrazu místa činu v dispozici Kriminalistického ústavu Praha patří také systém Spheron skládající se ze sférické kamery, která dokáže oblast nasnímat v rozsahu 360° horizontálně a 180° vertikálně, a počítačového systému R2S („return to scene“), ve kterém lze snímky procházet v rámci virtuální prohlídky. Tento systém je plně automatický, zaznamenává polohu pomocí GPS přijímače, v systému R2S lze vést spis

¹¹¹ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (teorie, metody, metodologie)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-490-9, s. 143.

¹¹² HESS, Kären Matison; HESS ORTHMANN, Christine a LIM CHO, Henry. *Criminal Investigation*, op. cit., s. 54.

¹¹³ CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 77.

¹¹⁴ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*, op. cit., s. 84.

obsahující i jiné způsoby dokumentace, kamera má vysoké rozlišení a její použití je vhodné i v málo osvětlených prostorech, jako právě například v ohořelých místnostech, snímky z ní získané lze navíc použít i při fotogrametrii, tedy v rámci metody získávání rozměrů, vzdáleností a obdobných číselných dat z fotografií. Právě díky všem těmto aspektům je tento systém velmi často využíván právě při dokumentaci nepřehledných míst požárů a jiných mimořádných událostí, byl použit například při dokumentaci požáru levého křídla Průmyslového paláce na Výstavišti v pražských Holešovicích v roce 2008.¹¹⁵

Další novou obrazovou metodou dokumentace ohledání místa, nástupcem systému Spheron, je metoda prostorového laserového 3D skenování, v ČR je využíván skener FOCUS X130 od výrobce FARO. Jedná se o způsob, jak rychle a v současnosti i velmi přesně přenést ohledávaný objekt do digitální podoby. Podstata systému spočívá v tom, že skener snímá soubor bodů definovaných souřadnicemi v tříosé soustavě, ze kterých pak skládá ohledávaný objekt v digitální podobě. Stejně jako u systému Spheron je díky prostorovému laserovému skenování možné rychle zaznamenat rozsáhlá místa mimořádné události s obrovským množstvím stop, oproti předchozí metodě je ale laserové skenování přesnější a jeho výstupy jsou kvalitnější. Díky tomuto je ideální metodou ke zjišťování příčin vzniku požárů, a proto v ČR tuto metodu využívá především HZS v rámci své činnosti nejen při zjišťování příčin vzniku požárů, ale i při výkonu státního požárního dozoru nebo v průběhu zásahu u mimořádné události.¹¹⁶

Především při vyšetřování mimořádných událostí v dopravě, tedy hromadných a rozsáhlých dopravních nehod, má dopravní policie k dispozici tzv. „robotizované totální stanice“, Geomax Zoom, zařízení, které pracuje na stejném principu jako výše popsané prostorové laserové skenování.¹¹⁷

Výhodou všech těchto systémů je skutečnost, že jejich použitím nedochází k žádným změnám na ohledávaném prostoru. Je ovšem nutné zdůraznit, že jsou schopny zaznamenat

¹¹⁵ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY – KRIMINALISTICKÝ ÚSTAV. *KÚP se představí na Pragoalarmu*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/utvary-policie-cr-celorepublikove-utvary-kriminalisticky-ustav-praha-zpravodajstvi-kup-na-pragoalarmu.aspx> [cit. 2024-09-09]

¹¹⁶ NEJTKOVÁ, Miroslava a MAREK, Zdeněk. Možnosti použití laserového skenovacího systému u Hasičského záchranného sboru České republiky. *The science for population protection*. 2017, roč. 9, č. 1, s. 149-161. ISSN 1803-568X, a NEJTKOVÁ, Miroslava. Praktické zkušenosti Institutu ochrany obyvatelstva s dokumentováním požářiště pomocí sférické fotografie a 3D skeneru. *Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké kriminalistické konference "Pokroky v kriminalistice 2017", konané na Policejní akademii České republiky v Praze ve dnech 12. a 13. září 2017*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-485-4, s. 135-144.

¹¹⁷ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY – KŘP LIBERECKÉHO KRAJE. *Robotizované totální stanice jsou novými pomocníky dopravních policistů*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/robotizovane-totalni-stanice-jsou-novymi-pomocniky-dopravnich-policistu.aspx> [2024-09-08]

pouze stopy, které lze z jejich umístění přímo spatřit, tudíž se doporučuje provést několik snímání objektu z různých míst.

6.3 Topografická dokumentace

Kriminalistická topografie místa se zabývá grafickým zobrazením ohledávaného místa pomocí náčrtků, schémat, kreseb a plánek. Jejím cílem je poskytnout informace o rozmístění předmětů na ohledávaném místě, jejich rozměrech a vzdálenostech. Jedná se o další obligatorní náležitost protokolu o ohledání.

V průběhu ohledání, zpravidla ještě na ohledávaném místě, vytváří kriminalista nejprve jednoduchý, rukou kreslený půdorys tohoto místa, náčrtek. Do náčrtku je třeba zanést polohu veškerých předmětů a vzdáleností mezi nimi. U rozsáhlejších míst je možné vytvořit náčrtků více, a to náčrtek situační, který zobrazuje i okolí místa mimořádné události, náčrtek detailní nebo také náčrty zobrazující určitá seskupení stop nebo jiné informace, u kterých je to vhodné. U závažných trestných činů, složitější násilné nebo majetkové trestné činnosti a rozsáhlejších případů, právě například u mimořádných událostí, je později zpracován plánec, geometricky zmenšený detailní obraz místa, vyhotovený v určitém měřítku buď ručně, ale s využitím rýsovacích pomůcek, nebo speciálním počítačovým softwarem. Náčrtek v takovém případě slouží jako podklad pro vypracování plánu. Plánek i náčrtek je nutné opatřit vyznačením světových stran a popisem nebo číselným označením předmětů a stop, které jsou na topografii znázorněny. Při vyšetřování specifických případů se můžeme setkat i s různými schématy a kresbami, které nám mají pomoci se zorientovat např. v zapojení strojů, elektrických rozvodech nebo propojení datových serverů.¹¹⁸

K dalším topografickým metodám dříve patřilo například zobrazení pomocí systému DMU („dokumentace místa události“), spočívající v automatickém sestavení plánu z fotografií počítačovým systémem, nebo jeho nástupce, Fotokres I. Tyto systémy byly vystaveny na již nepoužívaných operačních systémech a dnes by jejich použití bylo značně zastaralé. Při rozsáhlých mimořádných událostech, požárech, haváriích a nehodách, včetně těch dopravních, využívá policejní orgán topografickou dokumentaci místa vytvořenou pomocí systému GPS. Výhodou této metody je možnost snadného přenesení obrazu situace z místa, které je velmi rozlehlé nebo se nachází ve členitém, hustě zalesněném nebo zastavěném terénu, nevýhodou jsou jeho vysoké náklady.¹¹⁹

¹¹⁸ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, op. cit., s. 130-139, a CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*, op. cit., s. 75-76.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 78-80.

6.4 Dokumentace HZS

Vyšetřovatel HZS zaznamená veškeré informace do spisu o požáru. Tento spis obsahuje také, kromě zprávy o zásahu HZS na místě mimořádné události, dokumentace získané při ohledání, protokolů o ohledání a o výsledích a veškerých jiných záznamech, především „odborné vyjádření o průběhu požáru“ obsahující veškeré podrobnosti o vzniku a průběhu požáru. Odborná vyjádření jsou zpracovávána zpravidla ke všem požárům, včetně těch, které není potřeba předat policejnímu orgánu k dalšímu šetření v rámci trestního či přestupkového řízení. Jediný druh požáru, ke kterému vůbec není třeba zpracovávat toto odborné vyjádření, je tzv. „požár dále nešetřený“. Do této kategorie spadají požáry beze škody, například malé požáry odpadkových košů, popelnic nebo také požáry domů, ke kterým bylo vydáno rozhodnutí o demolici. O tom, zda požár spadá do této kategorie, rozhoduje vyšetřovatel HZS právě při prvním ohledání.¹²⁰

Odborné vyjádření obsahuje podrobný popis vzniku a průběhu požáru, včetně informací o hasebních pracích a jiných okolnostech, ze základních informací o požáru zejména tedy čas ohlášení, čas předpokládaného vzniku požáru a čas započetí a ukončení hasebních prací, místo požáru a popis jeho šíření, údaje o osobě, která požár ohlásila, jméno vyšetřovatele požáru, rozpis škod přímých i následných, hodnoty, které byly uchráněny uhašením požáru a osoby, které byly při požáru zraněny nebo zemřely. Důležitý je také popis objektu, ve kterém požár propukl, a to včetně popisu stavebního materiálu a konstrukčního řešení, případného porušení požárních předpisů a stavu zabezpečení objektu. Cílem vyšetřovatele je popsat v odborném vyjádření příčinu požáru, proč začalo hořet, zda byly přítomny iniciátory nebo zda lze spatřovat stopy úmyslného založení požáru. V odborném vyjádření je označena i konkrétní složka PČR, která tuto mimořádnou událost vyšetřuje.¹²¹ Právě na základě odborného vyjádření policejní orgán rozhoduje, jak bude případ dále řešit, zda jej kvalifikuje jako trestný čin, který bude nadále vyšetřovat, zda jej předá HZS ke správnému řízení nebo zda jej úplně odloží jako výsledek nešťastné náhody.

¹²⁰ MATOUŠ, Miroslav. Investigating the Causes of Fires – Intentionally Started Fires. *Security theory and practice*. 2021, roč. 22, č. 3, s. 113-141. ISSN: 1801-8211, s. 116-118.

¹²¹ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*, op. cit., s. 409-411, 416.

Závěr

Ohledání místa činu je základní metodou poznávání uplynulých událostí. Jedná se o ústřední činnost kriminalistiky, jeden z nejdůležitějších kriminalistických úkonů při vyšetřování trestných činů. Podstatou ohledání místa je poznání událostí, které se na daném místě staly, a zajištění stop tyto události dosvědčující. Ohledání místa mimořádné události je na rozdíl od ohledání místa „prostého“ činu komplikovanější, náročnější a pro vyšetřovatele může být i nebezpečné. Je třeba ohledat rozsáhlejší prostor, který je navíc povětšinou zničen samotnou mimořádnou událostí i likvidačními a záchrannými pracemi a je třeba vzít v úvahu i rozsah materiálních škod, vliv na infrastrukturu a životy postižených osob. Podoba jednotlivých mimořádných událostí se ovšem různí, a je tak pochopitelné, že se ke každému ohledání místa mimořádné události bude přistupovat s určitými odchylkami. Postup při ohledání místa mimořádné události musí být ale vždy v souladu se základními zásadami ohledání a musí být systematický a efektivní.

Práce se nejprve věnovala charakteristice mimořádné události. Definovala jsem základní pojmy, znaky mimořádných událostí a kategorizovala jsem je. Představila jsem funkci integrovaného záchranného systému a alespoň stručně jsem vylíčila specifické postupy při vyšetřování mimořádných událostí s ohledem na výše popsané odlišnosti. V další části jsem popsala odlišnosti mezi jednotlivými kriminalisticky relevantními místy, která je potřeba ohledat, tedy místem činu, trestného činu a mimořádné události. Jádrem práce tvořilo ohledání místa jako základní kriminalistické metody, nejprve obecně ohledání místa z teoretického hlediska, následně jsem se zaměřila na konkrétní specifika při procesu ohledání místa mimořádné události. Práce je zakončena představením možností dokumentace ohledání místa mimořádné události, včetně představení moderních zobrazovacích metod.

Cílem této práce bylo poskytnout kompletní popis postupu vyšetřovatelů při ohledání místa mimořádné události, stanovit specifika ohledání místa mimořádné události oproti běžnému ohledání místa a především zhodnotit, zda je tato problematika v právním řádu upravena adekvátně, případně zda je třeba právní úpravu změnit.

Při zpracování této diplomové práce jsem měla možnost úzce spolupracovat s odborníky, kteří s problematikou přicházejí do styku pravidelně. Ti mi poskytli cenné konzultace, během nichž jsem měla příležitost získat vhled do praktické stránky ohledání mimořádných událostí. Tato spolupráce pro mě byla klíčovým zdrojem informací a přispěla k hlubšímu pochopení celé problematiky.

I přestože jsem v diplomové práci projevila určitou skepsi nad vyjádřením některých dílčích institutů v právním řádu, ať již z důvodu nevhodně definovaného pojmu, zastaralosti nebo například špatně zvolené kategorizace institutů, současná úprava samotného postupu ohledání je dle mého názoru adekvátní a poskytuje dostatečný rámec pro výkon činnosti vyšetřovatelů. Dovolím si shrnout, že současná česká právní úprava ohledání místa mimořádné události je ve svém základu dostatečná, ale zároveň přiměřeně flexibilní. Není natolik restriktivní, aby omezovala vyšetřovatele při jejich činnosti, což je dle mého názoru klíčové vzhledem k velké variabilitě mimořádných událostí, se kterými se při ohledání mohou setkat. Každá mimořádná událost, ať už se jedná o požár, průmyslovou havárii nebo přírodní katastrofu, vyžaduje individuální přístup, a současná právní úprava umožňuje vyšetřovatelům přizpůsobit své postupy specifikům každé situace. Zároveň je však dostatečně úzká a přesná, aby zajišťovala ochranu práv osob, které jsou událostí ovlivněny nebo naopak v případě figurují jako osoby podezřelé. De lege ferenda doporučuji zvážit legislativní úpravu některých pojmů, aby byla zajištěna větší srozumitelnost a jednoznačnost právních ustanovení, což by přispělo k lepší aplikaci práva a vyšší efektivitě vyšetřování mimořádných událostí.

Oblast, která si ovšem v blízké budoucnosti bude žádat další pozornost a případnou revizi, je dokumentace ohledání. Jedná se o dynamicky se rozvíjející obor, jenž však brzy nebude mít dostatečnou oporu v platné legislativě. Zákon je v současnosti dle mého názoru na hranici použitelnosti a vzhledem k prudkému vývoji nebude adekvátně reflektovat použití moderních technologií a postupů při vyšetřování a v průběhu celého trestního řízení. Chybí právní úprava, která by umožňovala pružně reagovat na technologický vývoj a inovace v oblasti dokumentace. Brzy bude tedy nezbytné zavedení nových právních rámců, které by se přizpůsobily současným potřebám praxe v této oblasti.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

BARBARO, Anna a MISHRA, Amarnath. *Manual of crime scene investigation*. Boca Raton, FL: CRC Press, Taylor & Francis Group, 2022. ISBN 1-00-312955-2, s. 2.

FISHER, Barry A. J. a FISHER, David. *Techniques of crime scene investigation*. Ninth edition. Boca Raton, Florida: CRC Press, 2022. ISBN 0-429-27201-4.

GARDNER, Ross M. a KROUSKUP, Donna. *Practical crime scene processing and investigation*. Third edition. Boca Raton, FL: CRC Press, 2018. ISBN 978-1-138-04778-5.

HEŘMÁNEK, Josef. *Ohledání místa činu*. Praha: Ministerstvo vnitra ČSSR, 1973.

HESS, Kären Matison; HESS ORTHMANN, Christine a LIM CHO, Henry. *Criminal Investigation*. 11th ed. CENGAGE, 2017. ISBN: 9781285862613.

HRIB, Nikolaj. *Metodika vyšetřování požárů, výbuchů a havárií*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-246-1.

CHMELÍK, Jan. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-42-3.

CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-36-9.

CHMELÍK, Jan a BERVIDOVÁ, Michaela. *Teoretické základy místa činu, znalecké činnosti a aplikační praxe*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2021. ISBN 978-80-7408-222-1.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0.

KONRÁD, Zdeněk; PORADA, Viktor; STRAUS, Jiří a SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-859-4.

MUSIL, Jan; HANYKOVÁ, Jarmila; KOUBOVÁ, Eva; PRERAD, Vladimír; TIPLICA, Mircea et al. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-602-1.

NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: Eurounion, 2004. ISBN 80-7317-036-1.

NOS, Filip. *Vybrané požáry 2 – závažné požáry*. Praha: MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2017. ISBN: 978-80-87544-60-0.

PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-741-2

STRAUS, Jiří a VAVERA, František. *Slovník kriminalistických pojmů a osobností*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-258-5.

ŠÁMAL, Pavel a GRÍVNA, Tomáš. *Trestní řád: komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

VEVERKA, Ivan. *Vybrané kapitoly krizového řízení pro záchranářství*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003. ISBN 80-7251-126-2.

VÍŠEK, Jiří. *Organizace záchranných činností v České republice*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2012. ISBN 978-80-7452-028-0

Seznam použitých odborných článků

MATOUŠ, Miroslav. Investigating the Causes of Fires – Intentionally Started Fires. *Security theory and practice*. 2021, roč. 22, č. 3, s. 113-141. ISSN: 1801-8211.

MINISTERSTVO VNITRA – GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU ČR. *Statistická ročenka Hasičského záchranného sboru České republiky 2022*. 112: *odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. 2023, ročník XXII, číslo 3/2023, s. 4. ISSN 1213-7057. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/statisticke-rocenky-hasicskeho-zachranneho-sboru-cr.aspx>. [cit. 9. 11. 2023].

MINISTERSTVO VNITRA – GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU ČR. *Statistická ročenka Hasičského záchranného sboru České republiky 2023*. 112: *odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. 2024, ročník XXIII, číslo 3/2024, s. 4. ISSN 1213-7057. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/statisticke-rocenky-hasicskeho-zachranneho-sboru-cr.aspx> [cit. 2024-09-11].

NEJTKOVÁ, Miroslava. Praktické zkušenosti Institutu ochrany obyvatelstva s dokumentováním požářiště pomocí sférické fotografie a 3D skeneru. *Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké kriminalistické konference "Pokroky v kriminalistice 2017", konané na Policejní akademii České republiky v Praze ve dnech 12. a 13. září 2017*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-485-4.

NEJTKOVÁ, Miroslava a MAREK, Zdeněk. Možnosti použití laserového skenovacího systému u Hasičského záchranného sboru České republiky. *The science for population protection*. 2017, roč. 9, č. 1, s. 149-161. ISSN 1803-568X.

ŘÍHA, Josef. Kritická infrastruktura a riziko mimořádné události. Online. *Urbanismus a územní rozvoj*. 2007, ročník 10, číslo 4/2007. ISSN 1212-0855. Dostupné z: https://old.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2007/2007-04/08_kriticka.pdf. [cit. 15. 12. 2023].

SEKYROVÁ, Veronika. Přínos požárního psa při identifikaci příčin vzniku požárů. In: *Pokroky v kriminalistice: Sborník odborných sdělení z mezinárodní konference konané ve dnech 22. 9. – 23. 9. 2004*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2004. ISBN 80-7251-171-8.

SEKYROVÁ, Veronika a PAROULKOVÁ, Karolína. *Dochází k přenosu akceleračních hoření pohybem psů na požářišti při jeho ohledávání?* *Kriminalistika*. 2023, roč. 56, č. 2.

SOKOL, Miloš a BENDL, Petr. Nasazení DVI týmu při řešení mimořádné události s větším počtem zemřelých v ČR. Online. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. 2017, roč. 2, č. 1. ISSN 2533-4387. Dostupné z: <https://www.ceeol-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/article-detail?id=762905>. [cit. 2024-09-09]

STRAUS, Jiří a SADÍLEK, Zdeněk. Kriminalistické stopy při ohledání místa činu při zjišťování příčin požárů. Online. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. 2019, ročník 4., číslo 1/2019. ISSN 2533-4387. Dostupné z: <https://www.vsfs.cz/periodika/forezni-vedy-2019-1.pdf>. [cit. 16. 2. 2023]

STRAUS, Jiří a VAVERA, František. Ohledání místa mimořádné události (teorie a praxe). *The science for population protection*. 2019, roč. 11, č. 2, s. 109-116. ISSN 1803-568X.

ŠKODA, Jakub; KOPECKÝ, Stanislav. Mezinárodní spolupráce na úseku zjišťování příčin vzniku požárů. In: *Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké kriminalistické konference "Pokroky v kriminalistice 2017", konané na Policejní akademii České republiky v Praze ve dnech 12. a 13. září 2017*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2018. ISBN 978-80-7251-485-4.

VIKTORYOVÁ, Jana a BLATNICKÝ, Jaroslav. Trestno-právne aspekty dokazovania požiarov, výbuchov, prevádzkových havárií a pracovných úrazov. Online. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. 2020, roč. 5, č. 1, s. 73-88. ISSN 2533-4387, s. 75-76. Dostupné z: <https://doi.org/10.37355/fvpk-2020/1-06>. [cit. 2024-09-10]

Seznam použitých internetových zdrojů

HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. *Nejčastější otázky: Krizové řízení*. Online. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/nejcastejsi-otazky.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>. [cit. 27. 11. 2023]

HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY: ZJIŠŤOVÁNÍ PŘÍČIN VZNIKU POŽÁRŮ. *Popis fungování procesu státního požárního dozoru – zjišťování příčin vzniku požárů*. Online. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/popis-fungovani-procesu-statniho-pozarniho-dozeru-zjistovani-pricin-vzniku-pozaru.aspx>. [cit. 2024-08-27]

HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY: HZS JIHOČESKÉHO KRAJE. *Zjišťování příčin vzniku požárů*. Online. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/zjistovani-pricin-vzniku-pozaru.aspx>. [cit. 2024-08-27]

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. *Rekodifikace trestního práva procesního*. Online. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>. [cit. 2024-08-26]

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Pyrotechnická služba Policie České republiky*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pyrotechnicka-sluzba-policie-ceske-republiky-906180.aspx>. [cit. 2024-08-28]

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY – KRIMINALISTICKÝ ÚSTAV. *KÚP se představí na Pragoalarmu*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/utvary-policie-cr-celorepublikove-utvary-kriminalisticky-ustav-praha-zpravodajstvi-kup-na-pragoalarmu.aspx>. [cit. 2024-09-09]

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY – KRIMINALISTICKÝ ÚSTAV. *DVI tým je připraven kdykoli zasáhnout*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/dvi-tym-je-pripraven-kdykolivzasahnout.aspx>. [cit. 2024-08-29]

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY – KŘP LIBERECKÉHO KRAJE. *Robotizované totální stanice jsou novými pomocníky dopravních policistů*. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/robotizovane-totalni-stanice-jsou-novymi-pomocniky-dopravnich-policistu.aspx>. [2024-09-08]

Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně.

Zákon č. 266/1994 Sb., zákon o drahách ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška Ministerstva vnitra č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci).

Pokyn policejního prezidenta 103/2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů PČR v trestním řízení.

Pokyn ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky č. 119/2017, o provádění služební kynologie.

Pokyn policejního prezidenta č. 313/2017, o pachové identifikaci osob.

Pokyn policejního prezidenta č. 100/2018, o kriminalistickotechnické činnosti.

Pokyn policejního prezidenta č. 235/2020, o pátrání.

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 ze dne 3. září 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení.

Seznam jiných zdrojů

DVOŘÁK, Marek. *Kriminalistická odorologie (olfaktorika)*. Online. 19. 2. 2024. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/soubory/2024-03/Prezentace_dr%20Dvor%CC%8Ca%CC%81k.pdf. [cit. 2024-09-11]

Osobní konzultace s příslušníkem výjezdové skupiny SKPV PČR [na žádost zdroje, který si přál zůstat nejmenován, neuvádím jeho jméno ani konkrétní pracovní zařazení]

Osobní konzultace s vedoucím pracoviště zjišťování příčin vzniku požárů mjr. Bc. Pavlem
Zavřelem

Ohledání místa mimořádné události

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá procesem ohledání místa mimořádné události a navazujícími teoretickými aspekty. Mimořádné události, jako jsou požáry, průmyslové havárie nebo přírodní katastrofy, představují závažné situace pro jednotlivce i společnosti, a proto je nezbytné vyvinout adekvátní postupy pro jejich analýzu. Ohledání místa je jedním z nejdůležitějších kriminalistických úkonů a zastává klíčovou roli při vyšetřování a prevenci těchto incidentů. Tato práce detailně zkoumá postupy a metody používané vyšetřovateli, zejména z řad Policie ČR a Hasičského záchranného sboru ČR, a analyzuje rozdíly mezi „prostým“ ohledáním místa činu a ohledáním místa mimořádné události. Sekundárně pak hodnotí právní úpravu této oblasti a navrhuje případné změny v legislativě.

Šest částí systematicky pokrývá problematiku ohledání místa mimořádné události. První část stručně definuje znaky mimořádné události a kategorizuje je. Dále se práce zaměřuje na specifika vyšetřování mimořádných událostí a v další části objasňuje rozdíly mezi jednotlivými kriminalisticky relevantními místy. Následně jsou rozebírány teoretické aspekty ohledání a v páté části, jádru práce, je popsán konkrétní postup ohledání, který je v části šesté doplněn dokumentací ohledání, včetně představení moderních metod. Závěrem práce je zhodnocení, že právní úprava této oblasti, ačkoliv je v některých dílčích aspektech nedokonalá, poskytuje vhodný právní rámec pro výkon činnosti vyšetřovatelů.

Práce zahrnuje dostupné dílčí informace týkající se ohledání místa mimořádné události a integruje je do jediného uceleného textu. Tím přináší komplexní pohled na problematiku ohledání místa mimořádné události a zdůrazňuje potřebu efektivního postupu při vyšetřování mimořádných událostí, který směřuje k vyšší ochraně zdraví, životů a majetku. Cílem této práce je poskytnout teoretické i praktické základy pro lepší porozumění a zlepšení vyšetřovacích praktik, čímž má přispět k prevenci i následnému lepšímu zvládnutí mimořádných událostí.

Klíčová slova: mimořádná událost, ohledání, vyšetřování

Emergency event crime scene investigation

Abstract

The diploma thesis deals with the process of examination of an emergency event crime scene and related theoretical aspects. Emergencies such as fires, industrial accidents or natural disasters represent serious situations for individuals and societies and therefore it is necessary to develop appropriate procedures for their analysis. Crime scene investigation is one of the most important forensic tasks and plays a key role in the investigation and prevention of these incidents. This thesis examines in detail the procedures and methods used by investigators, particularly of the police and the fire department, and analyses the differences between a crime scene examination and an examination of an emergency event scene. Secondly, it evaluates the legal regulation in this area and proposes possible changes in the legislation.

The six parts systematically cover the issue of emergency event crime scene investigation. The first part briefly defines the characteristics of an emergency and categorises them. Then the thesis focuses on the specifics of the whole investigation process of emergencies and in the next section clarifies the differences between the various examined sites. Then the theoretical aspects of the examination are discussed and in the fifth part, the core of the thesis, the specific procedure of the investigation of emergency event crime scene is described, which is supplemented in part six by the documentation of the examination, including the introduction of modern methods. The thesis concludes with the assessment that the legal regulation in this area, although imperfect in some partial aspects, provides an appropriate legal framework for the investigating activity.

The thesis includes the available informations about the examination of the scene of an incident and integrates it into a single comprehensive text. In doing so, it provides a perspective on the issue of emergency event crime scene investigation and highlights the need for an effective emergency investigation procedure that aims at greater protection of health, life and property. The aim of this work is to provide a theoretical and practical basis for better understanding and improving investigation practices, thereby contributing to both the prevention and subsequent better management of emergencies.

Key words: emergency event, on site crime scene investigation, investigation